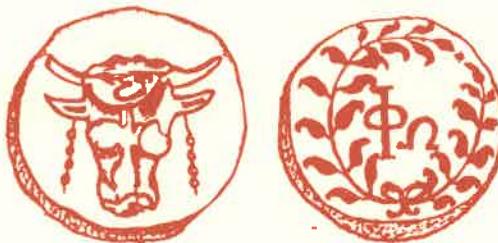

Έταιρεία Φυκικῶν Μελετῶν

ΣΑΛΙΔΕΣ
ΠΤΗ ΦΥΚΙΔΑ

Χαλκοῦν Φωκέων 357 - 346 π.Χ.

Άμφισσα

2001

ΤΙΤΛΟΣ ΕΚΔΟΣΗΣ	: ΣΕΛΙΔΕΣ ΑΠ' ΤΗ ΦΩΚΙΔΑ Έκδιδεται κάθε τρίμηνο Τεύχος 99, Ιούλιος - Σεπτέμβριος 2001
ΙΑΡΥΤΗΣ ΙΑΙΟΚΤΗΤΗΣ ΕΚΔΟΤΗΣ	: Έταιρεία Φωκικῶν Μελετῶν Πλανουργιά 1, Άμφισσα, Τ.Κ. 331 00 Τηλέφωνο: (0265) 28.102
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΥΔΗΣ	: Νικόλαος Δ. Καστανᾶς Όδος 5/42 Σ.Ε., άρ. 1 - Άμφισσα Τ.Κ. 331 00, Τηλ. (0265) 28.139 - 28.991
ΥΠΕΥΘ. ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ	: Κώστας Σανιδᾶς Τιαννίνων 6, Μοσχάτο Τ.Κ. 18543, Τηλ. (01) 9414.233
ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ	: Γεώργιος Κουτσοκλένης, Πρόεδρος Ε.Φ.Μ. αιδ. Ταξ. Γκιούλος, Άντιπρόεδρος » Δημήτριος Σανιδᾶς Γραμματέας » Γεώργιος Καραΐνδρος, Ταμίας » Νίτσος Άσημακοπούλου, Έφορος » Άθαν. Δημόπουλος, Μέλος Δ.Σ. » Εύθυμιος Τσαφόγιαννος, »

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- Άναστολή έργασιών Λ.Μ. Φωκίδας 1/4293
- Εύαισθησίες : 2.400 χρόνια απ' τόν θάνατο τοῦ Σωκράτη 3/4295
- **ΓΙΑΝΗ ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΥ**: Κρύπτες όστων τῶν πρώτων Χριστιανῶν στήν Ὁζωλία Λοκρίδα 7/4299
- **ΙΧΝΗΛΑΤΗ**: Ἀλέξανδρος Παπαδιάμαντης 13/4305
- **ΔΗΜ. ΚΟΥΤΣΟΥΛΕΛΟΥ**:
 'Ο Πατροκοισμᾶς καὶ ἡ παιδεία τοῦ Ἐθνους..... 19/4311
 Τό Μεγαλεῖο τῆς Ἑλληνικῆς Ψυχῆς ἀνά τούς αἰώνες..... 23/4315
- **Γ. ΚΟΥΤΣΟΚΛΕΝΗ**: **ΦΘΙΝΟΝΤΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ**:
 α) δ Σαπουνᾶς, β) δ Φωνογραφιντζῆς 29/4321
- **ΖΑΧΟΥ ΕΗΡΟΤΥΡΗ**: Μορφές τῆς ὑπαίθρου
 Οἱ καλαντζῆδες 33/4325
- **ΡΟΥΛΑΣ ΛΙΑΣΚΟΥ**: **ΧΡΙΣΣΟ**: Τά καταστήματα 39/4331
 ΧΡΙΣΣΟ: Τό φῶς τοῦ καλοκαιριοῦ 43/4335
- **ΓΙΑΝΝΗ ΜΠΑΚΟΥΡΟΥ**: 'Ο λαγός 45/4337
- **ΠΑΝ. Ε. ΠΟΥΡΝΑΡΑ**: Τά σουτζούκια τῆς Ἀρτεμίας 47/4339
- **ΓΙΑΝΝΗ ΣΑΝΤΑΡΜΗ**: 'Ο πρωϊνός σκάρος 49/4341
- **ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΣ**: **ΠΑΡΝΑΔΩΡΙ**: 'Η φιλαρέσκεια 51/4343
- **Ε.Φ.Μ.**: Πάρις Όδ. Κυριακόπουλος 55/4247
- **ΚΡΙΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΥ**: 57/4349
- **ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ ΠΟΥ ΛΑΒΑΜΕ** 61/4353
- **ΝΕΑ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ** 63/4355

ΑΝΑΣΤΟΛΗ ΕΡΓΑΣΙΩΝ ΤΟΥ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΦΩΚΙΔΑΣ

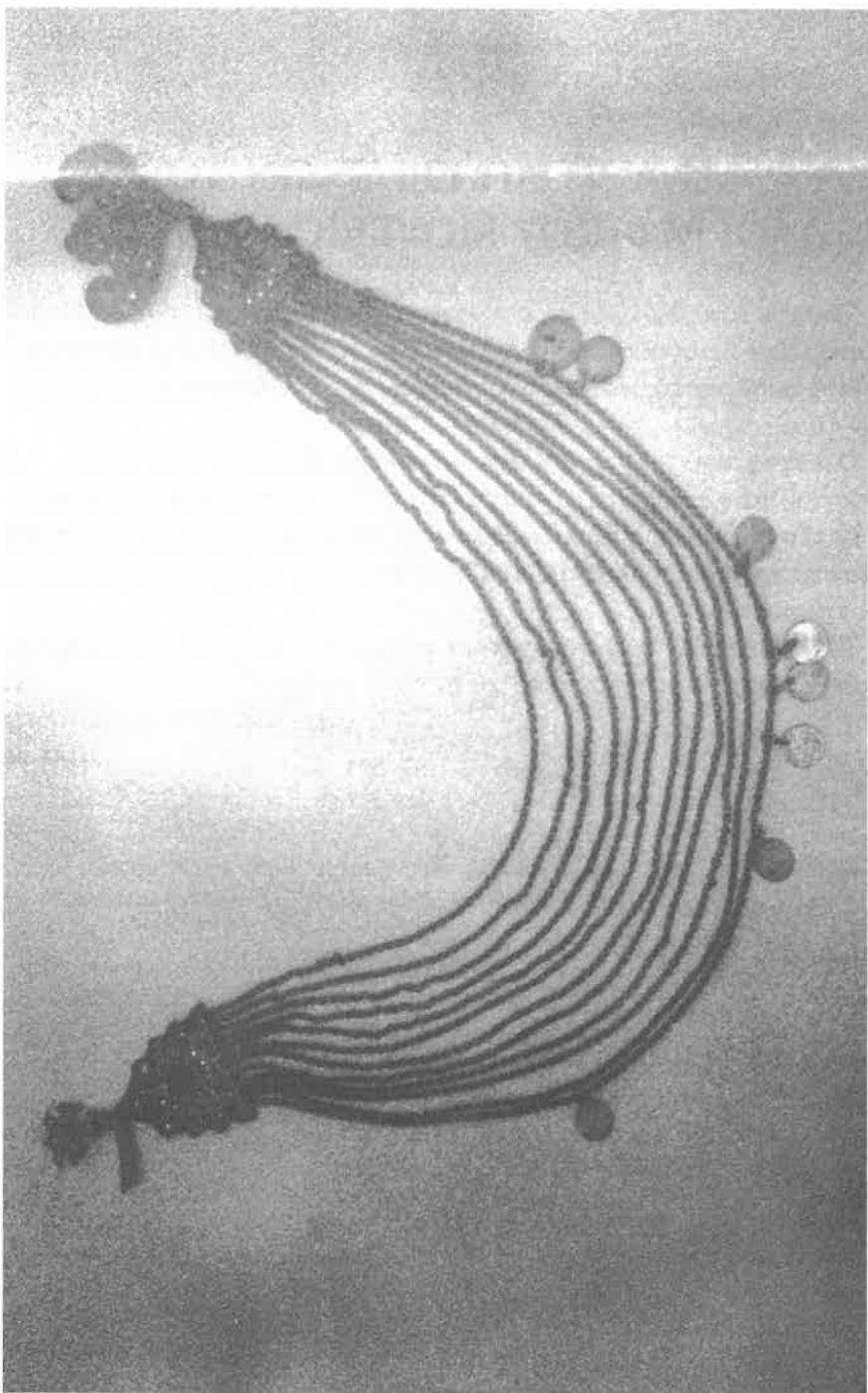
Έπειτα δύο 24 διλόκληρα χρόνια συνεχοῦς παρουσίας και προσφορᾶς του Λαογραφικού Μουσείου Φωκίδας (Λ.Μ.Φ.) βρισκόμαστε στή δυσάρεστη θέση νά άνακοινώσουμε τήν άναστολή τῶν ἐργασιῶν του.

Ο λόγος πού μᾶς άναγκασε νά άναστείλουμε τίς ἐργασίες τοῦ Μουσείου μας είναι δτι τό κτίριο στό δποιο στεγάζεται μέχρι σήμερα κατέστη έντελως ὀκατάλληλο και ἐπικίνδυνο δχι μόνο γιά τήν καταστροφή τῶν πολύτιμων ἐκθεμάτων του, ἀλλά και γιά τή ζωή τῶν ἐπισκεπτῶν του.

Έλπιζουμε δτι σέ λέγο σχετικά χρόνο, θά μπορέσουμε νά ξαναδώσουμε στήν "Αμφισσα αύτό τό μεγάλο θησαυρό.

(βλέπε *ΝΕΑ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ*)

Ε.Μ.Φ.

Διπλό Κιουστέκι

ΕΥΑΙΣΘΗΣΙΕΣ

ΟΙ ΣΕΛΙΔΕΣ ΑΠ' ΤΗ ΦΩΚΙΔΑ θέλοντας νά συμμετάσχουν στόν έορτασμό τῶν 2.400 χρόνων ἀπ' τόν θάνατο τῆς κορυφαίας μορφῆς τῆς ἀνθρωπότητας, ἐκείνου πού σημάδεψε τόν παγκόσμιο πολιτισμό καί παιδεία, τό πνεῦμα τοῦ ὅποιου διαποτίζει ἀκόμα καί σήμερα ὅ,τι πιό καλό καί εὐγενικό ὑπάρχει στήν παγκόσμια παιδεία, δηλαδή τοῦ Σωκράτη (388 π.Χ. - 2001 μ.Χ.), ἀντί ἀλλων χιλιοειπωμένων καί χιλιογραμμένων γι' αὐτόν προτιμοῦν νά ἀφήσουν τόν Πολύβιο Δημητρακόπουλο νά μιλήσει γιά τή μεγάλη αὐτή μορφή.

Τίς ἀπόφεις του αὐτές τίς ἔχφράζει στή ΣΙΔΗΡΑ ΔΙΑΘΗΚΗ του.

Ο ΣΩΚΡΑΤΗΣ

Τρέμων ἀποσύρομαι, ἔτοιμος ν' ἀκολουθήσω ὀντίθετον δρόμον.
Ἄλλ' ἔνας στεναγμός μ' ἐτράβηξεν εἰς τήν ρίζαν ἐνός μικροῦ βράχου,
ὅπου ἔνας γέρων κατέκειτο ἐξαπλωμένος εἰς τήν είσοδον σκοτεινοῦ
σπηλαίου.

Εἰς τό χέρι του ἐκρατοῦσεν ἔνα κύπελλον, πού ἦτο ὑγρόν ἀκόμη
ἀπό κάποιον ρευστόν, ἀλλά τό ρευστόν δέν ὑπῆρχε πλέον.

Ἐσκέφθη:

— Ιδού ἔνας γέρων, πού ἔχει πέσει ὀναίσθητος ἀπό τήν μέθην. Τό
κύπελλον, πού κρατεῖ, μυρίζει ἀκόμη ἀπό κρασί.

‘Ο γέρων ἐκατάλαβε τήν σκέψιν μου, ἐστράφη πρός ἐμέ καί εἶπε
μέ χαμόγελον.:

— Νομίζεις, ξένε, ὅτι, ἐπειδή τό κύπελλον ἔχει ἀδειάσει, ἐτέλείω-
σε καί ἡ εὐωχία, καί ἥλθες νά ζητήσῃς τά φίχουλα τοῦ τραπεζιοῦ
μου; ‘Οχι! ἡ εὐωχία είνε πάντοτε εἰς τήν ἀρχήν της, τό δέ ρευστόν
αὐτό, πού τό ὄνομάζουν κώνειον οἱ ἀνθρωποί, προσφέρεται ἀπό
τούς ἀκορέστους συνδαιτυμόνας εἰς κάθε διαβάτην, πού θά σταθῇ
καί θά εἰπῃ εἰς αὐτούς:

«Ἀνθρωποι! τί κάμνετε αὔτοῦ; εὐωχεῖσθε μέ τά ἴδια κρέατά σας!

»Σῶσε γρήγορα τό σαρκίον σου! ἡ ἀμαρτία μόνον ἀρχήν ἔχει·

τέλος ποτέ· ἡ δέ κακία εἶνε ἡ ἀσφαλεστέρα συγγένεια μεταξύ τῶν ἀνθρώπων. Λοιπόν, δὸν εἰσαι δὴ μὲν σάρκας καὶ μὲν δοτᾶς καὶ ἀνήρης εἰς ἐποχὴν ὀρισμένην, μὴ δοκιμάσῃς ποτέ ν' ἀνοίξης τῶν ἀνθρώπων τὰ μάτια. Τό δὲ πεντηκόντα θάμνον τυφλόν, ἐφόσον οἱ σοφώτεροι εἶνε καὶ οἱ μᾶλλον ὑπεύθυνοι ἰατροί διά τὴν τυφλότητά του.

«Φύγε γρήγορα καὶ μή μένης πολλήν ὥραν εἰς αὐτό τὸ μέρος. Θά δέ το διαβολικόν διά σέ νά διδαχθῆς ἀπό τὸ ἴδιον ἄτομόν σου, διτε τὸ μαρτύριον τοῦ ἐνός ὑπέρ τῶν ἄλλων εἶνε ἀνόητος ἰδέα, τῆς δποίας ἡ ἀμοιβὴ ἥρχισεν ἀπό τὸν βράχον ἐκεῖνον (ὅπου ἦταν καρφωμένος ὁ Προμηθέας), πού εύρισκεσο πρό στιγμῆς, ἐπέρασεν ἀπό τὴν φυλακήν μου καὶ κατέληξεν ἐκεῖ, εἰς τὸ ὄψος ἐνός Σταυροῦ (τοῦ Ἰησοῦ). Υποθέτω πῶς ἐσταμάτησε καὶ θά περάσῃ πολὺς καιρός, διά νά καρποφορήσῃ, ἡ διά νά συνεχισθῇ χωρίς καρπόν. Ναί! δσοι ἔκαμαν τὴν δοκιμήν αὐτήν, ἡπατήθησαν ὅλοι· καὶ δυστυχῶς οἱ περισσότερον ἀπατηθέντες ἦσαν καὶ οἱ μεγαλύτεροι.

— Ἀλλά πῶς λοιπόν, γέροντα; Δέν θά ἐμφανισθοῦν καὶ πάλιν οἱ μάρτυρες εἰς τὸν κόσμον;

— Ἀμφιβάλλω· διότι τὸ μαρτύριον διεδόθη καὶ κατενεμήθη πλέον τόσον πολύ μεταξύ τῶν ἀνθρώπων, ὥστε ἐκεῖνος, πού θά σκεφθῇ νά μαρτυρήσῃ ὑπέρ τῶν ἄλλων, δέν θά εὕρῃ διαθέσιμον κώνειον, διά νά πή μεγαλυτέραν δόσιν ἀπό τὴν ἀναλογίαν τῆς συνήθους ζωῆς του, μέ τὴν δποίαν ἔχει πλέον ἔξουκειαθῆ τὸ στομάχι του.

»Σήμερον ὁ ἀνθρώπος εἰσέρχεται εἰς τὴν ζωὴν μέ γεροντικόν μαρασμόν· αὔριον θά εἰσέρχεται μέ ἐπιθανάτιον ἀγωνίαν. Τοῦτο πραισθανόμενοι ἐνστίκτως οἱ ἀνθρωποι φροντίζουν, καθώς βλέπεις ἀπέναντί σου, ν' ἀκολουθοῦν κοινὴν δόδον καὶ κοινὴν ἰδέαν, καὶ ν' ἀποφεύγουν τὴν ὑπερδιέγερσιν τῆς σκέψεως, ἡ δποία κατακαίει τούς δργανισμούς καὶ γρηγορώτερα φονεύει ἡ κοινὴ ὁδός εἶνε ἡ πλέον δμαλή καὶ ἄκοπος, καὶ ἡ κοινὴ ἰδέα εἶνε ἡ περισσότερον καταληπτή. Καθε ἀγαθόν, πού ἐτοποθετήθη ἐντός των, διά νά ἀλλάξῃ τὸν δρόμον των, τό κατεπάτησαν καὶ τό συνέτριψαν. Φόνον ἐπροκάλεσεν. Εἰς τὸν δρόμον τοῦ Κακοῦ τό Ἀγαθόν εἶνε πολύ μεγαλύτερον ἐμπόδιον, παρ' ὅσον εἶνε τό Κακόν εἰς τὸν δρόμον τοῦ Ἀγαθοῦ.

Ἐσιώπησε πρός στιγμήν καὶ ἥρωτησε:

— Γνωρίζεις διατί εύρισκομαι ἐγώ ἐδῶ κάτω;

— "Οχι·

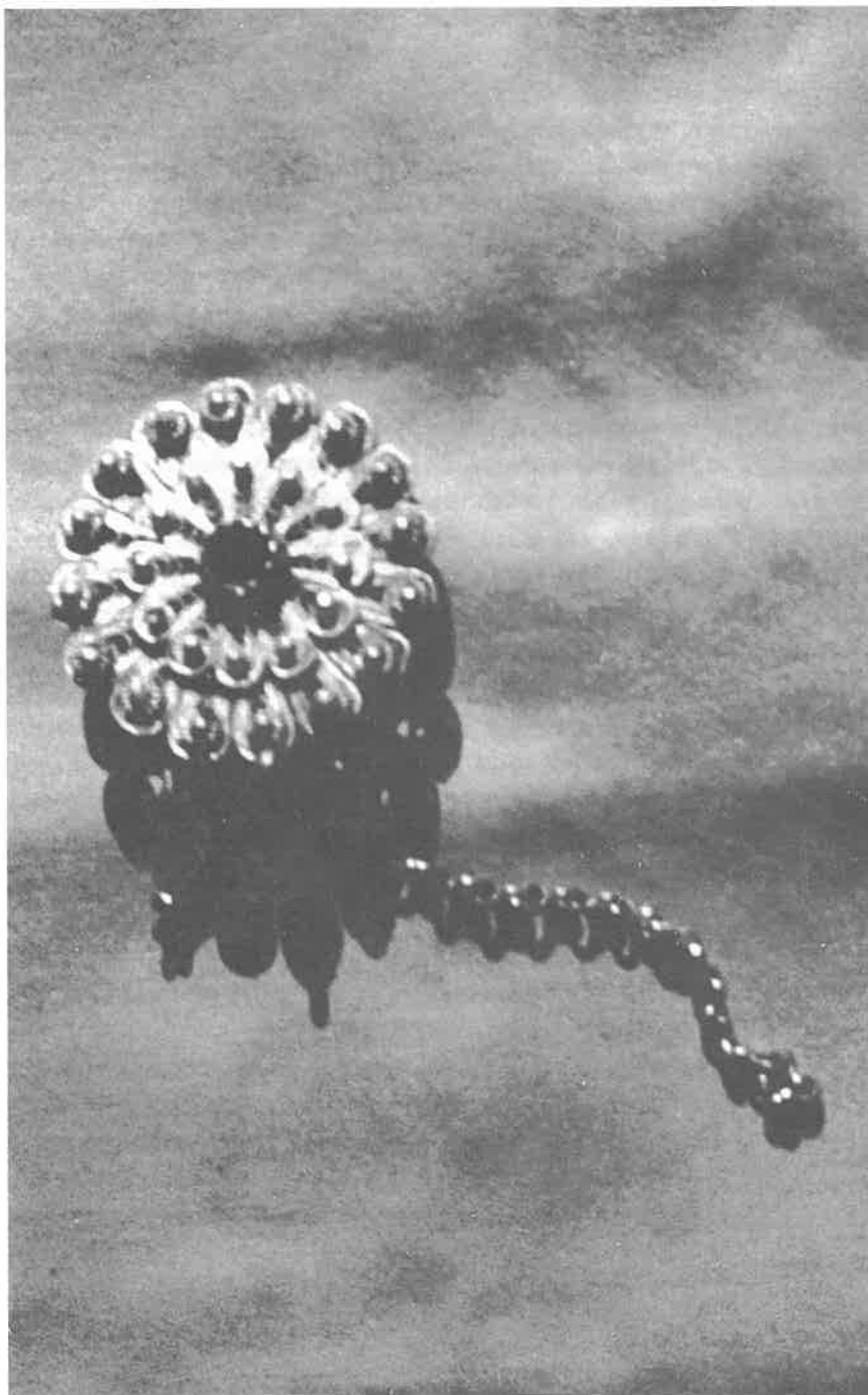
— Ακούσε. Διότι οἱ ἀνθρωποι ἐπίστευον εἰς δώδεκα θεούς, ἐγώ

δέ εἰχα ὀλοκληρώσει καὶ τούς δώδεκα εἰς μίαν Δύναμιν. Κατά τοῦτο ὑπῆρξα εἰλικρινέστερος ἀπό αὐτούς· διότι ἐγώ ἐπρέσβευον δτὶ δ "Ἐνας, ὁ Ἰδικός μου, ἵπο "ἄγνωστος", ἐνῷ ἔκεῖνοι ἴσχυρίζοντο δτὶ εἰχον προσωπικάς σχέσεις καὶ μέ τούς δώδεκα! Καὶ δέν ἐσκέφθησαν, δτὶ οἱ Ἰδικοί των θεού καὶ ἡμίθεοι πού ἀντιπροσώπευαν τά στοιχεῖα τῆς φύσεως, καθένας χωριστά, καὶ δ ἔνας ὁ Ἰδικός μου, πού τά ἀντιπροσώπευσεν δλα μαζί, ἥσαν τό ἵδιον πρᾶγμα. Οἱ ἀνόητοι! εἰχον σταματήσει καρφωμένοι εἰς τὴν "ἀνάλυσιν" τῆς θεότητος καὶ ἐφόνευσαν ἐμέ, διότι τά μαθηματικά μου εἰχον προχωρήσει καὶ εἰς τὴν "δλοκλήρωσιν"!

»Λοιπόν ἔξακολούθει τόν δρόμον σου, καὶ, ἄν οἱ διαβάται πιστεύουν εἰς δώδεκα θεούς, πίστευε εἰς δώδεκα καὶ σύ. Μή ἀποπειρανθῆς νά μεταβάλῃς τόν ἀριθμόν τῶν θεῶν των, διότι ἐχάθης. Οἱ ἀνθρωποι ἐνδιαφέρονται περισσότερον μέ τόν τύπον καὶ μέ τόν ἀριθμόν τῶν θεῶν των, παρά μέ τήν οὐσίαν των. Οἱ δέ τύποι καὶ ἡ οὐσία τῶν πραγμάτων διαφέρουν μεταξύ των πολλάκις κατά τόσον αἰσθητόν, ἀλλά καὶ ἀπατηλόν βαθμόν, ὡστε, διά νά γίνουν δεκτοί αὐτοί καὶ νά περιφρονηθῇ ἔκείνη, καταναλίσκεται ματαίως δλη ἡ ζωή καὶ δλη ἡ δύναμις τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος. Πίστευσε εἰς τόν Σωκράτην».

Φρικίασιν ἡσθάνθην ἀπό τά λόγια τοῦ γέροντος.

Καί ὡμιλησα εἰς τό οὖς του μέ παρήγορον γλῶσσαν. Ἀλλά δέν μέ ἥκουσε πλέον. Φαινεται πώς ἔχει μείνει ἀναίσθητος ἀπό τά ἵδια του λόγια. Διότι ὁ Λόγος στηλώνει τήν ψυχήν καὶ ὁ Λόγος τήν γκρεμίζει. Αὐτός φονεύει ἀσφαλέστερα καὶ ἀπό τόν Αἰῶνα.

Χαῖρος

ΚΡΥΠΤΕΣ ΟΣΤΩΝ ΤΩΝ ΠΡΩΤΩΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ ΣΤΗΝ ΟΖΩΛΙΑ ΛΟΚΡΙΔΑ (ΠΕΡΙΟΧΗ ΤΟΥ ΣΗΜΕΡΙΝΟΥ ΔΗΜΟΥ ΕΥΠΑΛΙΕΩΝ)

τοῦ Γιάννη Ήλιόπουλου

Ἡ «ἀνάληψη», ὅλοι ξέραμε στά Δωρικά Κούκουρα, πώς ἡταν μιά μεγάλη ἔκταση τῆς κοιλάδας τῆς Μαντήλως, τοῦ «Βυζαντινοῦ ποταμοῦ» στήν περιοχή τοῦ ἀρχαίου Οἰνεῶνα (ὅπου κατά παράδοση εἶναι καὶ ὁ τάφος τοῦ Ἡσιόδου) καί τοῦ Εύπαλίου, πού τ' ὅνομά της ὅφειλε στήν ἄλλοτε ἐκκλησία τῆς «Ἀνάληψης τοῦ Σωτῆρος», πού ὑπῆρχε στήν περιοχή, πρίν ὁ Μπαμπά - πασᾶς τῆς Ναυπάκτου στίς 26 Μαρτίου τοῦ 1821, τήν μεταβάλλει σ' ἀποκαΐδια καί σωρό ἐρειπίων.

Τό τοπωνύμιο «Ἀνάληψη» προσδιόριζε, νότια τοῦ χωριοῦ κι ἀκριβῶς στήν παρυφή του, μεγάλος ὀρμακάς, ὑπερυψωμένος, περιτύλιγμένος ἀπό ἀρκουδόβατα καί ισκιαζόμενος ἀπό ὑφηλές φτελίες καί ἀγριοσυκιές, στή μέση μεγάλου, ποτιστικοῦ κτήματος.

Κανένας στήν περιοχή δέν ἔδειχνε ἐνδιάφέρον γιά τόν μεγάλο πέτρινο σωρό, μέχρις ὅτου, πρίν ἀπό χρόνια, πέρασε ἀπ' τήν περιοχή ὁ ἐρευνητής, Βυζαντινολόγος καθηγητής του Ἀρ. Παν. Θεσσαλονίκης κ. Βασίλης Κατσαρός, ἐρευνώντας τά Βυζαντινά κτίσματα - ἀπομεινάρια τῆς περιοχῆς καί μάλιστα στά σχετιζόμενα μέ τό Μοναστήρι τῆς Βαρνάκοβας (ἰδρύθηκε, ὅπως εἶναι γνωστό, στά 1077 μ.Χ., ἀπό τόν "Οσιο Ἄρσένη").

Ἐπισκεφθήκαμε μαζί τήν «ἀνάληψη». Ἐκεῖνος μέ κλαδευτήρια ἔκοψε τίς ἀγριοσυκιές, παραμέρισε τά βάτα κι ἀπεκάλυψε σημαντικά τμήματα τοῦ νότιου τοίχου τῆς ἄλλοτε ἐκκλησίας, τά μέτρησε προσεκτικά, κατά πάχος, ὑψος καί τά φωτογράφισε.

Ἡ τέχνη τῆς οίκοδόμησης τῶν τμημάτων τῶν τοίχων, πού εἶχαν ἀποκαλυφθεῖ, τά τοποθετούσαν χωρίς καμμιά ἀμφιβολία, χρονολογικά, στήν Παλαιολόγεια ἐποχή.

Βέβαια δ κ. Κατσαρός ἀνακοίνωσε ἀργότερα καὶ δημοσίευσε τίς διαιπιστώσεις του, ἀλλά τὰ πράγματα παρέμειναν ἔκει: Στήν ἀδιαφορία, στήν ὅγνοια, στήν ἐγκατάλειψη καὶ γιατί δχι στήν περιφρόνηση τῶν ἀνθρώπων. «Ἐνας παλιοαρμακάς», ἔλεγαν.

Στό μεταξύ τό κτῆμα μέ τίς «παλιόπετρες», τό σωρό τῶν ἐρει-
πίων τῆς «Ἀνάληψης» ὀγοράστηκε ἀπό ἐπαναπατρισθένα μετανά-
στη, γιά νά χτίσει ἐκεῖ σπίτι, κατά τά πρότυπα, λέει, τῶν Σκανδι-
ναβῶν!...

Έτσι, ένα πρωίνο έμφανιστηκε στό κτήμα μεγάλη «Τσάπα-Ποκλέιν», που άρχισε δύμεσως τό έργο της.

Πρώτα δρπαξε και φόρτωσε στο φορτηγό αύτοκίνητο, που παράστεκε, δλόκληρο τόν «άρματα», που τμηματικά μεταφέρθηκε και άπορρίψτηκε στό ρέμα, σάν «περπατιάρικες» πέτρες, τμήματα τοίχου πάχους ώς 70 έκατοστῶν τοῦ μέτρου, μ' δλα τά πλίθινα στολίδια τους - χαρακτηριστικά τῆς οίκοδομικῆς τῆς Παλαιολόγειας ἐποχῆς κι ἀκόμα πολλούς λαξευμένους και φροντισμένους δγκόλιθους...

"Όταν ή «Άνάληψη» μεταφέρθηκε πλέον στή ρεματιά, τό μηχάνημα άρχισε ν' άνασκάπτει τούς μελλοντικούς χώρους «πισίνας» και άποχέτευσης, άλλα δέν άργησε νά φέρει στήν έπιφάνεια χομμάτια νέας, διαφορετικής δομῆς τοιχοποίιας και τμήματα ψηφιδωτῶν!

Τότε οι έργασίες σταμάτησαν και οι έργατες ήρθαν στο «μαγαζί» της πλατείας, μέ τις άποδειξεις της άποκάλυψης στα χέρια τους, φωνάζοντας φανερά συγκινημένοι και σταυροκοπούμενοι:

— Ή τσάπα, δάσκαλε, πετάει ἀπό μέσα εἰκόνες! Νάτες! Κι ἔδειξαν στήν όμηγυρη, στό πλῆθος τῶν ἀνθρώπων, πού συγκεντρώθηκαν, νά δοῦν τά συμβαίνοντα, μεγάλα τιμήματα δαπέδου Ναοῦ, μέ ώραιότατα ψηφιδωτά σχήματα πολύχρωμα...

“Όλο τό χωριό τρέξαμε στό χώρο, που γινόταν ή έκσκαφή.

Τό μηχάνημα είχε φέρει στήν έπιφάνεια, άπο βάθος δυό περίπου μέτρων, τό τεράστιο, πέτρινο, καλοδουλεμένο πλατύσκαλο τής εἰσόδου ένός καταχωμένου Ναού και τμήματα του μωσαϊκού του δαπέδου!...

Τό μηχάνημα σταμάτησε ν' ἀποκαλύπτει καταστρέφοντας.
Ἐμφανίστηκε ἡ ἀστυνομία, ἡ ἀστυνομική «Ἄρχή» τοῦ Εὐπαλίου, ἡ
Κοινότητα - Κλήματος - εἰδοποίησε τήν ἀρχαιολογική ύπηρεσία
Δελφῶν.

Άκολούθησε όλιγόμηνη άναγνωριστική άνασκαφή απ' τήν άρμοδια έφορεία Βυζαντινῶν ἀρχαιοτήτων.

Ἡ ἀνασκαπτική αὐτῆ δουλειά ἔφερε στό φῶς τά ἑρείπια Παλαιοχριστιανικῆς Ἐκκλησίας, τοῦ πρώτου μισοῦ τοῦ βού μ.Χ. αἰῶνα! Πρὸν δηλαδὴ δ Ἰουστινιανός χτίσει τήν Ἅγια Σοφιά στήν Πόλη...

Ἡ τεράστια ἐκκλησία - πρόκειται γιά ὀλόκληρο συγχρότημα κτισμάτων - μέ τά τρία κλίτη, τά διαχωριζόμενα μέ τούχους, τίς καμάρες, τ' ὀνάγλυφα κιονόκρανα, τό Ὁμαδικό Κολυμβητήριο, τό ὄπερυψωμένο Ἱερό μέ τό Σύνθρονο, πίσω ἀπ' τήν Ἅγια Τράπεζα καί τό ὡραιοτάτων σχεδίων φηφιδωτό δάπεδο, ἄγνωστο παραμένει ἀκόμα, πότε καταστράφηκε καί πῶς καταπλακώθηκε, μέχρι τοῦ ὑψους τῶν παραθύρων, ἀπ' τίς προσχώσεις τοῦ ἀτίθασου διπλανοῦ Χείμαρρου τῆς Μαντήλως, ἀλλά, στά Παλαιολόγεια χρόνια, πάνω ἀκριβῶς ἀπ' τό χῶρο τοῦ ἱεροῦ καί πάνω στίς ἐπιχωματώσεις τῆς παλιᾶς ἐκκλησίας, τῆς καταπλακωμένης ἀπ' τά μετακινούμενα ὑλικά τοῦ ποταμοῦ, χτίστηκε νέα ἐκκλησία, μέ τ' ὄνομα «Ἀνάληψη», πού ἐπέζησε μέχρι τό 1821 κι δ «ἀρμακάς» της ἔγινε αἰτία ν' ἀποκαλυφθεῖ τό πρωτοχριστιανικό Ἱερό.

Ἄλλα ἡ διερευνητική άνασκαφή τῶν ἀρχαιολόγων δέν προσδιόρισε μόνο τήν ἔκταση τοῦ τεράστιου παλαιοχριστιανικοῦ συγχροτήματος, μέ τό σπάνιο φηφιδωτό δάπεδο καί τά πολυτιμότατα ἀλλα εύρήματα - ἀλλα τώρα πιά - μεταφερμένα στούς Δελφούς (ποιός ξέρει ποῦ ἀποθηκευμένα - φυλακισμένα) κι ἀλλα κατακείμενα, λόγῳ μεγέθους καί βάρους, στό ὄπόγειο - κατώι γειτονικοῦ σπιτιοῦ!..., ἔφερε στό φῶς καί πολλά «στοιχεῖα» ἡ καλύτερα πολλά ἐντοιχισμένα ὁστεοφυλάκια ἢ καί κρύπτες, θά μποροῦσε κανεὶς νά πει, ἀνθρώπινων σκελετῶν, μέ συγκεντρωμένα τά ὁστᾶ τους, πού σημαίνει, δτι τοποθετήθηκαν ἐκεῖ χρόνια μετά τό θάνατο τῶν ἀνθρώπων - προφανῶς χριστιανῶν - καί τήν ἔκταφή τους (πανάρχαιο τό ἔθος, νά θάπτονται οἱ νεκροί κοντά στά Ἱερά. Μέχρι τήν ἐποχή τῶν παππούδων μας συνέβαινε αὐτό σ' ὅλη τή Δωρίδα).

Τό σύνολο κάθε ἀνθρώπινου σκελετοῦ βρισκόταν μέσα σέ «βαθούλωμα» τῶν τοίχων - ἐξωτερικῆς οἰκοδομῆς, ἀλλά καί τῶν ἐσωτερικῶν διαχωριστικῶν τῶν κλιτῶν τοίχων. Ἐπρόκειτο δηλαδὴ γιά ἕνα ἀλλο εἶδος «Κατακόμβης» μέ τάφους προφανῶς Χριστιανῶν.

Τά ὁστᾶ αὐτά παρέλαβε ἡ ἐρευνητική ὁμάδα τῶν ἀρχαιολόγων, μαζί μέ τό «εὔρημα» μιᾶς κρύπτης, πού κατέστρεψε τό μηχάνημα:

Ήταν, δπως εἶπαν οἱ εἰδικοί, οἱ ἀρχαιολόγοι τῆς ὁμάδας ἀναγνωριστικῆς ἀνασκαφῆς, τό «Ἀπολιθωμένο σῶμα ἐγκύου γυναικός», μέ τά δοτᾶ στή φυσιολογική θέση τους, στό σκελετό, πού συγκέντρωσε, δπως ήταν φυσικό, τήν περιέργεια δλων μας καί φούντωσε τίς ἐλπίδες μας, πώς κάτι τό σημαντικώτατο θά ἐρχόταν στό φῶς, μέ τίς ἀνασκαφές τῆς παμπάλαιας ἐκκλησίας τοῦ χωριοῦ μας.

Άλλα οἱ ἐργασίες ἔρευνοις τοῦ χώρου σταμάτησαν. Εἶχαν διαρκέσει σχεδόν δυό μῆνες! Ό χώρος τῶν ἀνασκαφῶν σκεπάστηκε μέ κομμάτια νάύλον, περιφράχτηκε ἡ κεντρική εἴσοδος τοῦ κτήματος μέ συρματόπλεγμα (δλες οἱ ἄλλες πλευρές ξέφραγες!), τοποθετήθηκε, καρφωμένη στό κλωνάρι ἐνός πλατανιοῦ μιά πινακίδα, περὶ τῆς ἀρχῆς, πού ήταν ὑπεύθυνη τῶν ἀνασκαφῶν, φορτώθηκαν τά εύρήματα σ' αὐτοκίνητα ἐπιβιβάστηκαν καί οἱ τῆς ἀνασκαφῆς κι ἔχουν, νά ξαναφανοῦν!

Δέκα χρόνια πέρασαν ἀπό τότε, χωρίς κανένας νά φανεῖ. Τά νάυλον ἀποσυντέθηκαν καί διαλύθηκαν καί ἔξαφανίστηκαν. Τά βάτα ξαναζωντάνεψαν καί κατακάλυψαν τόν ἀρχαιολογικό χώρο, ἀποκρύβοντας καί πάλι τό μνημεῖο, χωρίς νά ἐμποδίζουν τήν καταστροφή τοῦ μνημείου, ἀπ' τίς καιρικές μεταβολές. Ἀντίθετα μέ τίς ρίζες του βοηθᾶνε καί συντελοῦν στήν καταστροφή του. “Οσο γιά τό ἀριστουργηματικό δάπεδο, αὐτό διαβρώνεται ἀνεμπόδιστα.

“Αν δλα παρέμεναν καταχωμένα βαθιά μέσα στή γῆ, θά «ἐπιβίωναν» τό δέχως ἄλλο. Τώρα ἐμεῖς, οἱ ἀνθρωποι, τά βγάλαμε στή λάκκα, φαίνεται, γιά νά τά ἀποτελειώσουμε κι ὅχι γιά κάποιον ἄλλο λόγο...

Πρό ἡμερῶν, μικρός μαθητής, πού ἀναζητοῦσε τό τόπι του στίς βασιείς τοῦ ἄλλοτε(;) ιεροῦ χώρου, ἔφερε τρέχοντας καί ἀσθμαίνοντας, τό νέο:

– Κύρ! κύρ!

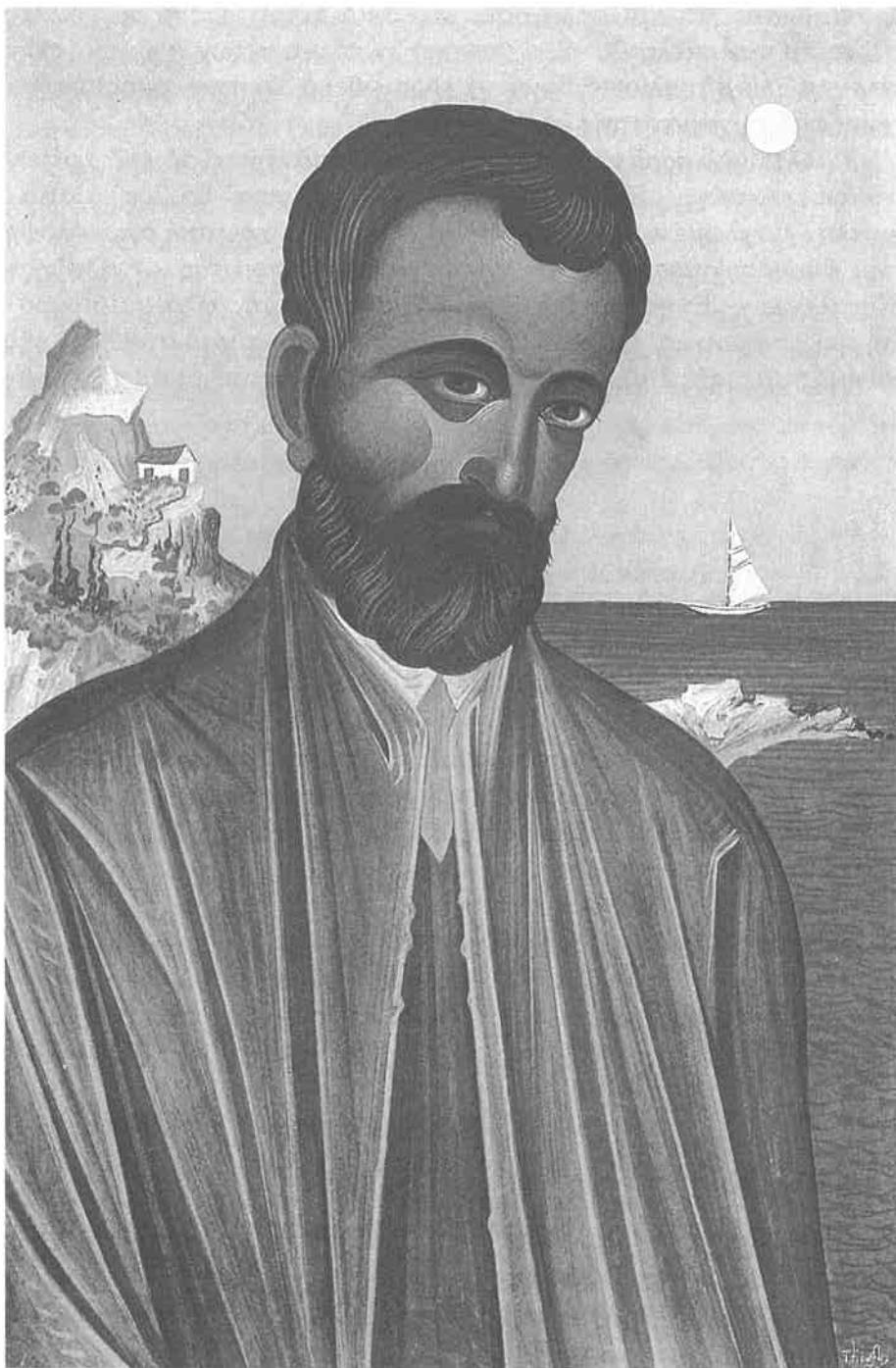
– Τί εἶναι, Λιάκο;

– Κύρ! Στ' ἀρχαῖα, εἶναι κάτ' κόκκαλα, ἀπού ἀνθρουπου! Εἶδα ξνα κάραχλου!...

Τρέξαμε. “Ἐνα τμῆμα τοῦ τοίχου, στήν κεντρική δυτική εἴσοδο τοῦ παλαιοχριστιανικοῦ ναοῦ, εἶχε καταρρεύσει ἀπό τίς νεροποντές καί φάνηκαν ἀνθρώπινα δοτᾶ συγκεντρωμένα καί μέ προσοχή τοποθετημένα σέ ἐντοιχισμένη κρύπτη, σάν μιά μεγάλη μακρόστενη «παραθύρα», κι ἄλλα πεσμένα, σκόρπια ἐδῶ κι ἐκεῖ...

Φαίνεται, δτι και ἄλλα δστεοφυλάκια ἐντοιχισμένα, και ἄλλες χρύπτες τῶν σκελετῶν τῶν χριστιανῶν τῶν πρώτων αἰώνων (στήν περιοχῇ τοῦ Εὐπαλίου ἀργησε νά ἔδραιωθεὶ δ Χριστιανισμός) ὑπάρχουν στά τοιχώματα τῆς ἐκκλησίας.

Πολλές οι ἀπορίες, οι ἐρωτήσεις οι ἀναπάντητες, τό ἐνδιαφέρον τό ἀνικανοποίητο. Καί ἡ ἐναγώνια ἀπορία: Ἀραγε, θά βρεθεῖ «Κάρακλο» μιαλωμένο, νά φροντίσει γιά τήν ὀλοκληρωτική ἀποκάλυψη τοῦ σπουδαιότατου παλαιοχριστιανικοῦ μνημείου τῆς «Ἀνάληψης» Κουκούρων - Εὐπαλίου Δωρίδας, καί τή διάσωση, ὀλλά καί προβολή τοῦ σπάνιου καί ὁπωσδήποτε πολυτιμότατου αύτοῦ στοιχείου τῆς ἐθνικῆς μας, τῆς Πολιτιστικῆς μας, τῆς Θρησκευτικῆς μας κληρονομίας;

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ

τοῦ Ἰχνηλάτη

“Οταν ἔγινε ἡ ἀπονομή τοῦ Βραβείου Νόμπελ στὸν Ἐλληνα ποιητὴν Ἐλύτη, κάποιος τόν ρώτησε:

– Οἱ Ἐλληνες μόνο μέ τὴν ποίηση ἀσχολοῦνται καὶ ὅχι μέ ἄλλο εἰδος τῆς λογοτεχνίας;

Καὶ δὲ Ἐλύτης ἀπάντησε:

– Φαίνεται δέν ἔχετε διαβάσει Παπαδιαμάντη!

.....
 ‘Ο Παπαδιαμάντης, ὁ Κοσμοκαλόγερος δπως εἶναι γνωστός ἡ δ... «ἄγιος τῶν γραμμάτων» γιά τούς ἀσχολουμένους μ’ αὐτά, κλείνει φέτος τά 150 χρόνια ἀπό τότε πού γεννήθηκε καὶ 90 χρόνια ἀπό τότε πού ἀφῆσε τοῦτο τὸν μάταιο κόσμο καὶ μέ τὴν εὐκαιρία αὐτῇ θά προσπαθήσουμε νά φηλαφίσουμε λίγο τὸ μεγάλο του ἔργο, πιστεύοντας δτι κάνουμε ἔνα μνημόσυνο στὴ μνήμη του, ἡ δποία δέν πρέπει, κατά τὴ γνώμη μας, νά περάσει ἀπαρατήρητη καὶ χωρίς σχόλιο.

‘Η μνήμη τοῦ Παπαδιαμάντη πρέπει, καὶ θυμίζει τό ἥθος καὶ τό ὄφος τῆς Ἐλληνορθοδόξου παραδόσεως. Νά θυμίζει τὰ βάσανα, τοὺς καημούς, τούς πόνους, ὀλλά καὶ τὴν πίστη, τὸ σέβας καὶ τὴν ἀξιοπρέπεια τῆς Ἐλληνικῆς Ἐπαρχίας. Νά θυμίζει ἀκόμα τὴν ὀραιότητα τῆς Ἐλληνικῆς Γλώσσας, τὴ χάρη τῆς ἀπλότητας, τὴν δύμορφιά τῆς εἰλικρινείας καὶ τῆς πίστεως καὶ περισσότερο τὴν εὐλογία τῆς ταπεινώσεως.

Αὐτός ὁ ταπεινός καὶ φτωχός, ὁ χωρίς φιλοδοξίες, ὁ νηστευτής, ὁ φάλτης, ὁ συγγραφέας, ὁ ποιητής, ὁ τραγουδιστής τοῦ Θεοῦ, ὁ γνήσιος, ὁ ὑπέροχος ἀνθρωπος καὶ μόνιμος νοσταλγός τῆς ὅμορφης Σκιάθου, τό νησί στό δποίο γεννήθηκε στίς 4 Μαρτίου 1851 καὶ στό δποίο πέθανε στίς 3 Ιανουαρίου 1911, ἥταν γυιός Ἱερέα - τοῦ παπα - Διαμάντη - , ἀπό πραγματικά παπαδόσογο, ἀφοῦ στόν ἵδιο καιρό μέ τόν πατέρα του ἥταν ἀκόμη ἄλλοι τρεῖς στενοί συγγενεῖς του κληρικοί - είχε τὴν εὐκαιρία νά μυηθεῖ ἀπό παιδική ἥλικα στὴ χριστιανική ποίηση. Ἡ οἰκογενειακὴ του παράδοση καὶ ἡ ἀνατροφή του

τελικά διαπότισαν δλόχληρη τήν ζωή του καθώς και τήν λογοτεχνική του παραγωγή. Άκομα σ' αύτό συνετέλεσαν και οι πολλές διμορφιές, άπλοτητες και ίδιοτυπίες αὐτοῦ τοῦ νησιοῦ, πάνω στό δποιο πέφτει ἡ σκιά τοῦ Ἀθω (Σκιάθος).

Οι μαθητικοί του φίλοι ήταν δέξιοι έξαδελφοί του Ἀλέξανδρος Μωραϊτίδης και Νικ. Διανέλλος και μ' αὐτούς ἔκανε συντροφιά και σχέδια γιά νά καλογερέψουν στό Ἅγιο Ὄρος.

Όταν τελείωσαν τό σχολεῖο τους στή Σκιάθο, δέξιοι έξαδελφοί του πήγα στήν Ἀθήνα γιά νά συνεχίσει τίς σπουδές του και δ Διανέλλος στό Ἅγιο Ὄρος ώς καλόγερος. Ο Παπαδιαμάντης ἔμεινε στό νησί γιατί δέν τοῦ τό ἐπέτρεπαν τά οίκονομικά τῆς οίκογενείας του νά φύγει ἀπ' αὐτό. Ἐμεινε ἐκεὶ τέσσερα χρόνια δπου τοῦ δόθηκε ἡ εύκαιρία νά μάθει τά Ἅγγλικά και τά Γαλλικά μόνος του.

Όταν ἔγινε 16 ἔτῶν τοῦ δόθηκε ἡ εύκαιρία και πήγε στή Χαλκίδα γιά νά συνεχίσει τίς σπουδές του στό ἐκεὶ Γυμνάσιο.

Τή χρονιά πού βρισκόταν στήν Γ' τάξη τοῦ Γυμνασίου και ἔπειτα ἀπό πολλές προσκλήσεις τοῦ φίλου του Διανέλλου, ἔφυγε γιά τό Ἅγιον Ὄρος, στό δποιο κάθισε μερικούς μῆνες. Ὁμως τελικά δέν ἀποφάσισε νά γίνει καλόγερος και γύρισε στή Σκιάθο. Τώρα πήρε τήν ὄριστική ἀπόφαση νά πάει στήν Ἀθήνα. Ήταν τότε κοντά στά 20 χρόνια του, ἀλλά ἀρκετά μορφωμένος, ἀφοῦ είχε μελετήσει τούς ἀρχαίους συγγραφεῖς και ίδιαίτερα τόν Ὁμηρο.

Στήν Ἀθήνα τόν φιλοξένησε δέξιοι έξαδελφοί του Μωραϊτίδης, δέποιος ήτανε τώρα φοιτητής τῆς φιλολογίας και δημοσιογράφος στήν ἐφημερίδα τοῦ Κορομηλᾶ «ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ». Σ' αύτή τήν ἐφημερίδα ἔπιασε δουλειά και δ Παπαδιαμάντης σάν μεταφραστής και φιλολογικός συνεργάτης, ἔπειτα ἀπό σύσταση τοῦ έξαδέλφου του. Αργότερα πήγε στή νεοσύστατη «ΑΚΡΟΠΟΛΗ» τοῦ Γαβριηλίδη. Παράλληλα συνέχισε τό Γυμνάσιο και μόλις πήρε τό ἀπολυτήριό του γράφτηκε κι' αὐτός στή Φιλολογική Σχολή, ἀλλά μέ τό δνομα Ἀλέξανδρος Άδαμαντιάδης. Γ' αύτή τήν ἀλλαγή τοῦ δνόματός του ἀργότερα γελοῦσε εἰρωνικά γιά τόν ἐαυτό του.

Διάβαζε δ.τι ἔβρισκε. Ή ἀρχαία Ἑλληνική φιλολογία και οι Ἅγγλοι και Γάλλοι λογοτέχνες ήταν ἡ ἀδυναμία του. Διάβαζε χωρίς σύστημα, ἀλλά μέ συνέχεια και ἐπιμονή και χάρι στή δυνατή του μνήμη είχε ἀποκτήσει μιά φιλολογική πολυμάθεια. Ἐν τῷ μεταξύ ἔμαθε και τήν Ἰταλική γλώσσα.

“Οταν ἔφυγε ἀπ’ τό σπίτι τοῦ ἐξαδέλφου του νοίκιασε μιά καμαρούλα, πάντα φτωχική. Κι’ διν καινείς δέν ἔβρισκε μέσα σ’ αὐτή σκαμνί νά κάτσει, ἔβρισκε δῆμως ἔνοι κιβώτιο μέ βιβλία καί ἔνοι κερί. Στά δικά του βιβλία, είχε καί ἀρκετά πού τά δανειζότανε. Θά ἔβλεπε καινείς διπωσδήποτε τόν “Ομηρο, μιά Ἀγία Γραφή κι’ ἔναν Μέλτωνα πού τοῦ είχε χαρίσει δ Μωραΐτιδης. Ἀκόμα πολλά χειρόγραφα διάφορα καί ποιήματά του Ἑλληνικά καί Γαλλικά.

Συμπλήρωνε τό φτωχό του μεροκάματο παραδίδοντας ίδιωτικά μαθήματα καί μεταφράζοντας. Ἀρχισε τίς πρῶτες του συγγραφικές προσπάθειες.

Μέ τούς ὅλους μεγάλους λογοτέχνες τῆς ἐποχῆς του δέν είχε πολλές, ίδιαίτερες ἐπαφές γιατί προτιμοῦσε νά βρεθεῖ κοντά, μέσα στούς ἀπλούς πατριώτες του Σκιαθίτες, γιά νά μάθει νέα ἀπ’ τήν πατρίδα, ν’ ἀκούσει ιστορίες τους καί συμβάντα καί τότε ἔκει τοῦ δινόταν ἡ εύκαιρια νά παρατηρήσει, νά μελετήσει, νά μπει στίς ψυχές τους. Αύτούς τούς ἀπλοϊκούς ἀνθρώπους τούς περιέγραψε ἀργότερα στά διηγήματά του μέ καταπληκτική ἀνατομία. “Ἐγινε ἀναμφίβολα ὁ ζωγράφος τῆς ψυχῆς αὐτῶν τῶν ταπεινῶν καί ἀπλοϊκῶν ἀνθρώπων. Αὐτοί ἦταν καί οἱ ἥρωες ὅλων τῶν ἔργων του.

‘Ο Γαβριηλίδης μέ τήν δέξιδέρκεια πού είχε κατάλαβε τήν ίδιοφύια τοῦ Παπαδιαμάντη καί τόν παρακίνησε ἐπίμονα στήν ἡθογραφία. “Ετσι ἀρχισε ὁ Παπαδιαμάντης νά γράφει διηγήματα ἀπ’ τόν σύγχρονο κόσμο καί τότε φανερώθηκε ἡ συγγραφική του ἀξία.

Ο φίλος του Διανέλλος, τώρα Νήφων, ἀφήσε τό Ἅγιον Ὄρος καί ἤλθε κοντά του. “Εμεναν μαζί στό ίδιο δωμάτιο καί ἐνῶ ἦταν κατά πάντα εὐχάριστος σύντροφος είχε ἔνα ἐλάττωμα. “Ἐπινε πολύ! Σ’ αὐτή του τήν κακή συνήθεια σιγά - σιγά παρέσυρε καί τόν Παπαδιαμάντη.

Μέ τούς ἀπλούς θαμῶνες τῆς ταβέρνας καί στή συνέχεια τοῦ καφενείου καθόταν καί πέρα ἀπ’ τίς δύο μετά τά μεσάνυχτα. “Ἐπειτα πήγαινε στό σπίτι του γιά νά διαβάσει 1 - 2 ὥρες. Ἀλλοτε καθόταν μόνος σιγοφάλλοντας δλόκληρες ἀκολουθίες καί ὀργιζόταν ὅταν κάποιος τούτη τήν ὥρα τόν ἐνοχλοῦσε. Κι’ ὅλα αὐτά ὅταν ἡ ψυχή του δέν τόν ὀδηγοῦσε στή μόνωση ὅπου βυθιζόταν στούς ρεμβασμούς του καί ίδιαίτερα στή μελέτη τοῦ ἑαυτοῦ του.

Τόν Νήφωνα τοποθέτησε, ὡς ἐφημέριον, σέ κάποιο ἐκκλησάκι στό Χαρβάτι καί ἔτσι ἔμεινε ξανά μοναχός, ἐργαζόμενος πολύ στίς ἐφημερίδες καί γράφοντας διηγήματα.

Ἄν καὶ μεταξύ τῶν τριάντα καὶ σαράντα χρόνων του βρίσκεται σέ κάποια οίκονομική κατάσταση καλή, ἐν τούτοις ἔξακολουθοῦσε νά ζεῖ πάντα φτωχικά καὶ ἄλλαζε φορεσιά ὅταν τοῦ τὴν ἐπέβαλαν οἱ φίλοι του καὶ ίδιαίτερα ὁ ἔξαδελφός του Μωραΐτίδης.

Ἐκεῖ στοῦ Ψυρρῆ πού καθόταν ὑπῆρχε καὶ τὸ ἐκκλησάκι τοῦ Ἅγιου Ἐλισσαίου, κοντά στόν παλιό στρατῶνα. Σ' αὐτό τό ἐκκλησάκι ὁ Παπαδιαμάντης καὶ ὁ Μωραΐτίδης ἔγιναν καὶ ἐπίτροποι καὶ ιεροφάλτες. Ἡταν πάντα ἐκεῖ σέ δλες τίς ἀκολουθίες καὶ γίνανε ἀγαπητοί σέ ὅλους τούς φιλόθρησκους τῆς περιοχῆς.

“Ομως δπως περνοῦσαν τά χρόνια δ συνδυασμός τῆς πολλῆς δουλειᾶς, τῶν ὀγρυπνιῶν καὶ ίδιαίτερα τοῦ πιοτοῦ ἀρχισαν νά καταράκωνουν τὴν ὑγεία του. Ἐτσι δέν μπόρεσε νά ἐργάζεται δπως πρίν καὶ ἄς ήταν οἱ πνευματικές του δυνάμεις ἀκμαίες. Ἐλαττώθηκαν οἱ πόροι του μέ ἀποτέλεσμα νά μήν μπορεῖ νά βοηθήσει τούς δικούς του καὶ στή συνέχεια ούτε τόν ἔαυτό του.

Πῆγε στή Σκιάθο δύο φορές καὶ τήν πρώτη φορά ἔμεινε ἔναν δλόκληρο χρόνο, τή δέ δεύτερη κάμποσους μήνες μέ τήν ἐλπίδα νά βρεῖ πάλι τήν ὑγεία του.

Άλλα οἱ βιοποριστικές του ἀνάγκες τόν ὑποχρέωσαν νά ξαναγυρίσει στήν Ἀθήνα ἔξαντλημένος καὶ περισσότερο δύσθυμος.

Ἐγκατέλειψε τήν προσπάθεια νά πάρει τό δίπλωμα τῆς φιλολογίας γιά νά διορισθεῖ κάπου. Άλλα καὶ τό δίπλωμα τοῦ καθηγητοῦ τῆς Γαλλικῆς πού πήρε περισσότερο γιά νά εύχαριστήσει τούς γονεῖς του, δέν τόν ὡφέλησε. Κι' δσο ὁ καιρός περνοῦσε αὐτός ἀδυνάτιζε καὶ ὑπέφερε οίκονομικῶς.

Πάνω σ' αὐτά πού ἀναφέραμε, τά δύσκολα καὶ θλιβερά, προστέθηκαν καὶ ὁ θάνατος τοῦ ἀδελφοῦ του στό Βόλο, ὁ θάνατος τῶν γονέων του καὶ τοῦ Διανέλλου καὶ τό γεγονός ὅτι οἱ δύο ἀδελφές του ἔμειναν ὀπροστάτευτες στό νησί καὶ ὑπέφεραν.

Ἐτσι στερημένος, ἄρρωστος, μελαγχολικός, χωρίς νά ζητᾶ τίποτα, ἀλλά ούτε καὶ νά δέχεται συνδρομή ἀπό κανέναν, ἐκτός ἀπ' τόν φίλο του Γιάννη Βλαχογιάννη ἀπ' τόν ὅποιον δεχόταν κάποια ἀρωγή καὶ ὑποστήριξη καὶ τή φροντίδα τοῦ μανάβη Μπούκη, ὁ Παπαδιαμάντης, ἀφοῦ τό μυαλό του δούλευε πολύ καλά, ἔγραψε κάποια ἀπ' τά καλύτερα διηγήματά του καὶ ἄς ήταν σωματικά ἔξαντλημένος καὶ προπαντός μέ ἀθεράπευτο ἀλκοολισμό καὶ ἀρτηριοσκλήρωση πού πολύ συχνά τοῦ ἔφερνε σκοτοδίνη.

Καὶ ὅταν ὅλη αὐτῇ ἡ κατάστασίς του ἔφτασε στό ἀπροχώρητο ὁ Βλαχογιάννης, μέ τη βοήθεια μερικῶν ἄλλων λογίων δργάνωσε ἔνα πανηγυρισμό τῆς συγγραφικῆς του εἰκοσιπενταετηρίδος, ἡ ὁποία ἔφερε ἔνα μικρό ποσό, μέ τό ὁποῖον ὁ «Ἄγιος τῶν Γραμμάτων» μπόρεσε, ἐντελῶς ἔξαντλημένος νά γυρίσει καὶ πάλι στήν ἀγαπημένη του Σκιάθο.

Ἐδῶ στό παληό περιβάλλον καὶ συντροφιά μέ 3 - 4 ἔγχριτους Σκιαθίτες, ἄλλα καὶ μέ τούς ἀπλοϊκούς φαράδες καὶ ἀγρότες, ἔγραψε δύο μεγάλα διηγήματά του τά ὁποῖα καὶ δημοσιεύτηκαν καὶ 17 ἄλλα, ὅχι ἀποτελειωμένα, γιατί δέν πρόλαβε, ἐπειδή στά μέσα τοῦ Δεκεμβρίου τοῦ 1910 ἀφρώστησε ἀπό γρίπη, ἡ ὁποία τόν κατέβαλε.

Μέχρι τήν τελευταία ὥρα του ἡ πνευματική του διαύγεια ἦταν μεγάλη. Ὄταν κατάλαβε ὅτι ἥλθε ἡ ὥρα νά φύγει γιά νά συναντήσει τόν Δημιουργό Του, ἔδιωξε τίς ἀδελφές του καὶ τούς ἄλλους συγγενεῖς του, γύρισε τήν πλάτη του πρός τήν κάμαρα καὶ φάλλοντας τό τροπάρια τῆς ἐνάτης ὥρας τῶν Θεοφανείων: «τήν χείρα σου τήν ἀφαμμένην...» ξεψύχησε. Ἁταν 3 Ιανουαρίου 1911.

Αὐτή ἦταν μέ λίγα ἀπλά λόγια ἡ ζωή τοῦ Ἀλέξανδρου Παπαδιαμάντη, χωρίς πολλές περιπέτειες, ἐκτός ἀπ' αὐτή τῆς φτώχιας, ἄλλα γόνυμη καὶ δημιουργική πνευματικά.

Ο Παπαδιαμάντης χρησιμοποίησε τήν καθαρεύουσα, ἄλλα συχνά προσέφευγε καὶ στή δημοτική γιά νά ἐπαυξήσει τήν ἐκφραστικότητα καὶ χρησιμοποιοῦσε καὶ «βιβλικές» φράσεις, γιά νά δημιουργήσει αὐτό τό ὑπέροχο ἔργο.

Ἄρχιζε τό ἔργο του μέ ἀριστοτεχνικό τρόπο καὶ τό τέλος του ἦταν πάντα θαυμάσιο.

Χριστιανός μέ πίστη στά δόγματα τῆς Ὁρθοδοξίας, πάντα τόν συγκινοῦσαν οἱ τελετές καὶ οἱ τύποι τῆς καὶ γι' αὐτό μπόρεσε νά μεταγγίσει τήν πίστη του μέσα στά ἔργα τῆς τέχνης του, πού τά ζωντανεύει ὅλαι καὶ τά φωτίζει ἡ χαρά τῆς θρησκευτικῆς γαλήνης.

Καὶ εἶναι ἀλήθεια ὅτι κανένας ποτέ δέν κατόρθωσε νά περιγράψει καὶ νά φάλλει τήν Ἑλληνική Ὁρθοδοξία, ὅχι σάν ἰδέα ἡ σάν δόγμα, ἄλλα σάν κοινωνικό παράγοντα καὶ σάν συντελεστή τῆς ζωῆς τοῦ λαοῦ μας, δσον ὁ Παπαδιαμάντης.

Ο Παπαδιαμάντης κατόρθωσε ἀκόμα νά ὑψώσει τήν ἡθογραφία σέ αύθεντική ποίηση. Τά διηγήματά του ἀποτελοῦν ἔνα ἰδιότυπο

είδος τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας, στό όποιο κυριαρχεῖ τό ήθογραφικό στοιχεῖο.

Πέρασε τή ζωή του: «φέλνοντας», «γράφοντας» καί «πίνοντας». Τό πρωΐ ήταν μέ τό Θεό καί τό βράδυ μέ τόν λαό. Δέν ξμοιαζε μέ κανέναν άλλο, παρά μέ τόν έαυτό του καί μόνο.

Γιά τόν Παπαδιαμάντη καί τή ΦΟΝΙΣΣΑ του είπαν:

– Ό.Κ. Παλαμᾶς: «Η Φόνισσα ἔργο ἀπ' τά ὄλιγα τῆς παγκοσμίου φιλολογίας».

– Ό Γρ. Ξενόπουλος: «Διαμάντι μοναδικό στή λογοτεχνία μας. "Ἐργο πού θά διαβάζεται πάντοτε μέ θαυμασμό γιά τήν ὀλήθεια τῆς φυχολογίας του, διά τήν ὑποβλητικότητα τῶν περιγραφῶν του, διά τήν ποίησιν τοῦ συνόλου του καί τήν γενικότητα τῆς συλλήψεώς του».

– Ό Γεωργ. Σεφέρης: «Ο Μαχρυγιάννης θά ήσαν ὁ μεγαλύτερος νεοελληνας πεζογράφος... ὃν δέν ὑπῆρχε ὁ Παπαδιαμάντης».

– Ό Η.Π. Βουτιερίδης: «Ἡταν μεγάλος φυσιολάτρης, ὅπως δείχνουν δλα του τά ἔργα καί ὅπως μαρτυρᾶ ἡ ζωή του. Πολλές σελίδες του είναι ἀληθινοὶ ὅμνοι φυσιολάτρη πρός τήν "ὅπειρον καί πολύμορφον ὥραιότητα τῆς φύσεως"».

Κάναμε ἔνα μικρό μνημόσυνο μέ εὐγνωμοσύνη καί εύχαριστίες γιά τά πλούσια δῶρα του, πού ήταν 3 μυθιστορήματα καί 168 διηγήματα.

Ἡταν μεγάλος γιατί ήταν πάντα μικρός, γιατί ἀγάπησε τήν ἔντιμη φτώχια, τήν ὀδοξία, τόν πόνο, τήν ἐκκλησία, τό Θεό!

ΠΗΓΕΣ - ΒΟΗΘΗΜΑΤΑ

ΜΕΓΑΛΗ ΕΛΛΗΝ. ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΔΑΚΗ:

ΝΕΑ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ: Τόμ. 24 - Σελ.286

ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ ΔΟΜΗ: » 12 - » 358

ΜΕΓΑΛΗ ΑΜΕΡΙΚ. ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ: » 18 - » 126

ΙΣΤΟΡΙΑ ΕΛΛΗΝ ΕΘΝΟΥΣ" » ΙΔ' - » 422

Γ. ΦΕΞΗ: ἔκδ. ΑΠΑΝΤΑ » 11

Γ. ΒΑΛΕΤΤΑ: Ό Παπαδιαμάντης, ἡ ζωή, ἡ ἐποχή καί τό ἔργο του

Μ. ΠΕΡΑΝΩΗ: Ό Κοσμοκαλόγερος. ΕΣΤΙΑ ἔκδ. Δ', 1969.

ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΔΑΚΗΣ - ΝΙΚΑΣ: Ή Φόνισσα

Κ. ΠΑΛΑΜΑ: Τά πρῶτα χριτικά.

Η.Π. ΒΟΥΤΙΕΡΙΑΗ: Ό Άλ. Παπαδιαμάντης - Άλ. Μωραΐτιδης. Αθήνα 1932.

Μ. ΠΕΤΡΙΔΗΣ: Σύντομοι χαρακτηρισμοί τῶν τωρινῶν μας λογοτεχνῶν. 1924.

Ο ΠΑΤΡΟΚΟΣΜΑΣ ΚΑΙ Η ΠΑΙΔΕΙΑ ΤΟΥ ΓΕΝΟΥΣ

τοῦ Δημητρίου Κουτσολέλου

Έχουν περάσει 222 δλόκληρα χρόνια απ' τό μαρτυρικό θάνατο τοῦ Ἅγιου Κοσμᾶ τοῦ Αἰτωλοῦ (1714 - 1779), τοῦ γνωστοῦ Πατροκοσμᾶ. Ο θρύλος του ἔξαιρουθεῖ νά γεμίζει δλόκληρη τήν Ἑλλάδα, μέ τήν ἀνάμνηση τοῦ «Ἄγιου τῶν σκλάβων», τοῦ «Ἄγιου τῆς παιδείας», πού θυσιάστηκε γιά τήν ἀναγέννηση τοῦ Λαοῦ καὶ τήν ἀνύψωσή του. Μέ τή ζωή καὶ τή δράση του, προετοίμασε τήν Ἐπανάσταση γιά τό «ποθούμενον» - δπως ἔλεγε παραβολικά - καὶ τή δημιουργία τῆς νέας Ἑλλάδας. Γνήσια καὶ υψηλή ἡταν ἡ ἀποστολή του: ἔλευθερία τοῦ πνεύματος ἀπ' τά δεσμά τῆς ὀμάθειας καὶ ἔλευθερία ἀπ' τά δεσμά τῆς τυραννίας. Ἐπεσε γιά τή Θρησκεία καὶ τήν Πατρίδα.

Ο ταπεινός κι ἐμπνευσμένος Ἀποκουρίτης ρασοφόρος, θρεμμένος μέ τίς διδαχές τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, φωτισμένος ἀπ' τό φῶς τοῦ Εὐαγγελίου, εὐαίσθητος καὶ ἄμεσος δέκτης τοῦ συνολικοῦ πατριωτικοῦ παλμοῦ καὶ καλλιεργημένος ἀπ' τό αἰώνιο ἐλληνικό πνεῦμα, μεγάλος θρησκευτικός, ἔθνικός καὶ κοινωνικός ὀναμορφωτής, ἀγωνίζεται, στά μαῦρα καὶ πικρά χρόνια τῆς ἀτέλειωτης σκλαβιᾶς καὶ προετοιμάζει τή νέα γενιά, ἐμπνεόμενη ἀπό πίστη καὶ γνώση, γιά τή μεγάλη ὥρα τῶν ιερῶν ἀγώνων. Τήν ψυχή του δουλεύουν ἀγρυπνες καὶ μυστικές δυνάμεις. Ελναι ἡ πνευματική ἀποτίμηση τῆς ζωῆς γιά τήν ἔλευθερία. Κι ἐπάνω ἀπ' δλα εύλογία καὶ καθοδήγηση δ Σταυρός.

Ἀπ' τήν ἀρχή τῆς δράσεώς του, ἀκολουθώντας τίς ἀπόφεις τῶν Τριῶν Ιεραρχῶν στήν ὑποχρέωση προσφορᾶς παιδείας στό Λαό, ἀγωνίζεται, μ' δλες τίς δυνάμεις του, νά πείσει τά πλήθη, πού συρρέουν, γιά ν' ἀκούσουν τίς διδαχές του, δτι πρῶτοι μέλημα τῶν ὑπόδουλων Ἑλλήνων πρέπει νά είναι ἡ φροντίδα γιά τήν ίδρυση Σχολείων, διακηρύσσοντας:

«Δέν βλέπετε, ὁπού τό Γένος μας ἀγρίευσε ἀπό τήν ὀμάθειαν καὶ

ἐγίναμεν δλοι ὡσάν θηρία; Διά τοῦτο, σᾶς συμβουλεύω νά κάμετε Σχολεῖον. Ὄταν τά φῶτα τῆς παιδείας λάμψωσιν, ἡ δουλεία, ἐξ ἀναγκῆς πρέπει νά παύσῃ. Τά γράμματα είναι στολίδι τοῦ ἀνθρώπου καί μόνον, μέ τῶν γραμμάτων τήν βοήθειαν, θά ἡμπορέσετε νά καλυτερέψετε τήν τύχη σας... Τό Σχολεῖον ἀνοίγει τάς Ἐκκλησίας. Τό Σχολεῖον ἀνοίγει τά Μοναστήρια».

* * *

‘Ο Πατροκοσμᾶς ἐνσαρκώνει τήν εἰκόνα τοῦ ἔθναποστόλου, μιλάει στίς καρδιές τῶν σκλάβων, ἀνάβει φωτιές, συνταράσσει τίς συνειδήσεις, ἀναθερμάνει τό πατριωτικό φρόνημά τους. Ἐμπνέεται κι ἐπιβάλλει τή γενική καί δωρεάν παιδεία. Ὁδηγός του τό λαϊκό πνεῦμα τῆς Ὁρθοδοξίας. Ἐπιδιώκει τή μόρφωση, σ’ δλο τό λαό, χωρίς διακρίσεις, ἀνοίγοντας τίς πόρτες τοῦ Σχολείου, πού τό θέλει χριστοκεντρικό καί ἀνθρωποπλαστικό, μέ τή γλῶσσα τοῦ Λαοῦ. Πιστεύει, δτι τά Σχολεῖα δέν είναι μόνο ἀγωγοί γνώσεων, ἀλλά καί φυτώρια χριστιανικῆς ζωῆς, θερμοκήπια ὑψηλοῦ ἥθους, ίερά ίδρυματα ἀρετῆς καί καλωσύνης.

«Ο νεοελληνικός κόσμος - σημειώνει δ ἄξιος βιογράφος κι ἔξοχος ἐρευνητής τοῦ ἔργου τοῦ σοφοῦ Διδασκάλου τοῦ Γένους Φάνης Μιχαλόπουλος - ἡταν κόσμος νέος, πού, μονάχα μέ τή δύναμη τῆς Χριστιανικῆς Θρησκείας καί τῆς λαϊκῆς Ἐκπαιδεύσεως, μπορούσε ν’ ἀναγεννηθεῖ καί νά τραβήξει πρός τά ἐμπρός. Δέν ἡταν δ καλογερισμός, πού βίαζε τόν Κοσμᾶ νά σχηματίσει μιά τέτοια γνώμη, ἀλλά αὐτή ἡ πραγματικότητα, αὐτή ἡ βαθειά καί μακροχρόνια πεῖρα του».

Στή μάθηση καί στήν πρόοδο στηρίζει τό λυτρωμό τοῦ “Ἐθνους. Σύνθημά του, κύριο καί μοναδικό: δ φωτισμός τοῦ Γένους. Τά 250 Σχολεῖα, πού ίδρυσε στή Ρούμελη, στό Γράμμο, στό Σούλι καί στ’ Ἀκροκεράνια, μαρτυροῦν τήν ὑψιστη προσφορά του. Ὑπάρχουν στίς «Διδαχές» του ἀξιόλογα κείμενα, πού θά ἐπρεπε νά ἔχουν ἀνθολογηθεῖ στά Νεοελληνικά Ἀναγνώσματα καί ἡ εἰκόνα του ν’ ἀναρτηθεῖ στίς σχολικές αίθουσες. Ὑπῆρξε ἄξιος προστάτης τῶν γραμμάτων μας, γιά τόν ὁποῖο ὁ διαπρεπής Ἀκαδημαϊκός καί ιστορικός Κων/νος Ἀμαντος ἀπ’ τό βῆμα τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν ἐβεβαίωνε: «Ομολογῶ, δτι δέν γνωρίζω ἀλλην φυσιογνωμίαν εἰς τήν νεωτέραν Ἰστορίαν εὐγενεστέραν ἀπό τόν θρυλικόν μάρτυρα καί Διδάσκαλον Κοσμᾶν τόν Αἰτωλόν».

Στή σημερινή σύγχυση τῶν ἴδεων καὶ στήν κραιπάλη τῆς δημαρχαγίας, πού ἀποπροσανατολίζουν τό λαό μας ἀπ' τή διακονία τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς ἀλήθειας, σ' ἐποχή, πού ἡ Ἑλληνική Παιδεία ἔπαψε νά είναι γνήσια ἀνθρωπιστική καὶ ἀνθρωποπλαστική λειτουργία, ὁ λόγος τοῦ Πατρο Κοσμᾶ, πού «ἐπέδρα ώς βροντή, διότι ὁ βίος του ἔλαμπεν ώς ἀστραπή» ἔξακολουθεῖ νά είναι διδακτικός, ζωντανός κι ἐπίκαιρος. Ἡ Πατρίδα μας ζήσει καὶ θά ζήσει μέ μιά Παιδεία Ἑλληνοχριστιανική, μέ τήν πίστη τῶν ἴδανικῶν της καὶ τίς ὑφηλές ἀνατάσεις της, πού ἐκράτησε ἀλώβητη τήν Όρθοδοξία καὶ ἀμόλυντο τόν Ἑλληνισμό.

ΤΟ ΜΕΓΑΛΕΙΟ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΨΥΧΗΣ ΑΝΑ ΤΟΥΣ ΑΙΩΝΕΣ

τοῦ Δημητρίου Κουτσολέλου

«Εἶμ' ἐγώ ή ἀκατάλυτη
 ψυχὴ τῶν Σαλαμίνων.
 Στήν Έφτάλοφη ἔφερα
 τό σπαθί τῶν Ἐλλήνων.
 Δέ χάνομαι στά Τάρταρα,
 μονάχα ξαποσταίνω.
 Στή ζωή ξαναφαίνομαι
 καὶ λαούς ὀνασταίνω».

(Κ. ΠΑΛΑΜΑΣ)

Πηγή τῶν αἰωνίων ίδαινικῶν τῆς Φυλῆς μας, αὐθόρμητη καί διαιγῆς, είναι ή ψυχή τοῦ "Ἐθνους. Είναι ή ιερή φλόγα, πού φωτίζει τήν πορεία του, στή διαδρομή τῶν αἰώνων καί τῶν χιλιετιῶν, καί λαμπρύνει τήν ὑπαρξή του, μέσα στόν Ιστορικό χῶρο. Πνευματικό είναι τό φῶς, μέ τό ὅποιο καταυγάζει καί πνευματική ή συνεχής ὀνανέωσή της στό βωμό τῆς Ἐλληνικῆς Ἰδέας. Η ἑλληνική ψυχή ὑπῆρξε ὁ πρωτεργάτης γιά τήν ὑπόσταση τοῦ "Ἐθνους. Σ' αὐτή πρέπει νά τονιστοῦν ὑμνοί καί δοξαστικά. Τό μεγαλεῖο της, μέ τά πάλλευκα πανιά της στά καταγάλανα νερά τῆς Πατρίδας μας καί στό λαμπερό φῶς τοῦ καντηλιοῦ στούς ιερούς χώρους τῆς θυσίας τῶν μαρτύρων καί τῶν ἡρώων μας, ἐπιβάλλεται νά ἔξαρθει κι εὐγνώμονη ή μνήμη ν' ὀνατρέξει στά μονοπάτια τῶν ἀγώνων καί τῶν ἡρωϊσμῶν.

* * *

Κάθε ἑλληνική ψυχή ἐνώνει τό σκίρτημα καί τή φωνή τους στό ρωμαλέο τραγούδι τῆς Πατρίδας. Τρεῖς χιλιάδες χρόνια τώρα, ή

αἰώνια Ἑλλάδα πορεύεται μέ τό κεφάλι ψηλά τήν ὁδό τῆς ἀθανασίας, μέσα στό χῶρο τῆς Ἰστορίας. Στά πανάχραντα χώματά της, ἡ ἐλευθερία βαδίζει ἀδελφωμένη μέ τή θυσία. Κάθε τόπος ἔχει νά μᾶς ιστορήσει ἔνα τρόπαιο θριάμβου κι ἔνα κεφάλαιο ἀνθρωπιᾶς.

Ἐνας ἀδιάκοπος ιστορικός βίος, δι πιό συγχροτημένος καί σταθερός πού ἔχει νά παρουσιάσει δι πλανήτης μας, εἰχε, κυρίως, ἀνάγκη ἀπό ἀνθρώπους, ἀποφασισμένους, κάθε στιγμή, νά καταξιώνουν τήν παρουσία τους, μέ τό τίμημα τῆς θυσίας, προσφορά τῆς ἐλληνικῆς ψυχῆς. Ὁ πολεμιστής στό πεδίο τῆς τιμῆς καί δι δημιουργός στό πεδίο τοῦ πολιτισμοῦ ἔπρεπε νά συντροφεύσουν, ἀκοίμητοι κι ἐναγώνιοι φύλακες, τόν Ἐλληνισμό ἀπ' τό λυκαυγές τοῦ κόσμου καί νά τόν παραδώσουν, δπως πάντα, ἔφηβο στά χρόνια μας.

«Θέλει ἀρετήν καί τόλμην ἡ ἐλευθερία», τονίζει δι μεγαλόπνευστος ποιητής μας Ἀνδρέας Κάλβιος. Γιατί, χωρίς ἀρετή καί τόλμη, χωρίς φρόνημα καί ψυχή, χωρίς πίστη καί παλληκαριά, είναι ἀδύνατη ἡ ἀπόκτηση τῆς ἐλευθερίας. Ἡ ύπερτατη αὐτή ἀρετή, δι ἀσύγαστος καί αἰώνιος πάθος γιά τήν ἐλευθερία, ἡ ὅρθια ἐλληνική ψυχή, καταξιώνει τούς Ἐλληνες ώς Ἐθνος καί είναι δι μοναδικός συντελεστής τῆς ἐθνικῆς Ἰστορίας μας, ἀπ' τίς ἀρχές της μέχρι σήμερα. Οι πολεμικοὶ ἀγῶνες τῶν ἐλευθέρων Ἐλλήνων ἔχουν τοῦτο τό χαρακτηριστικό: δέν τούς ἀμαυρώνει οὕτε ἵχνος κατακτητικοῦ πολέμου. Είναι δλοι ἀγῶνες «ὑπέρ βωμῶν καί ἐστιῶν», ἀγῶνες καί θρίαμβοι τῆς ἐλληνικῆς ψυχῆς. Στήν ἔννοια, στή σύλληψη, στήν πορεία καί στή συνέπειές τους ύπηρξαν οἱ ἐκπληκτικές καθολικές ἔξορμήσεις ἐνός δλοκλήρου ιστορικοῦ κόσμου, πού ἐδημιούργησε τό πνευματικό φῶς τῆς ἀνθρωπότητας καί, αὐτόφωτες καί πρωτοπόρες, ἔγιναν τό ὑψηλό κέντρο τῆς ιστορικῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρωπίνου Γένους. Είναι πηγές γάργαρες καί πλούσιες. Ἐκφράζουν πάντα τή βαρυσήμαντη παρουσία τοῦ πνεύματος τῆς καθολικῆς ἐλευθερίας, δνήκουν στά αἰώνια ιστορικά γεγονότα, πού ποτέ δέν ἀλλοιώνονται, δέν μεταβάλλονται, δέν παραχαράσσονται καί δέν παρεμηνεύονται, καί τροφοδοτοῦν μ' ἀγνό αἷμα τήν καρδιά δλόκληρης τῆς ἀνθρωπότητας. Είναι οἱ κολυμβῆθρες τῆς ἐλληνικῆς ψυχῆς. Στ' ἀγια χώματά μας συνεχίζονται οἱ ἴεροί ἀγῶνες τοῦ Ἐλληνισμοῦ γιά τήν περιφρούρηση τοῦ ἀνθρώπου ἀπό κάθε βαρβαρότητα. Στήν Τροία καί στή σερμοπύλες, στήν Ίσσο καί στό Σπερχειό, στήν Ἄλαμανα καί στό Μεσολόγγι, στό

Άρκαδι καί στήν Κρέσνα, στό Ἀργυρόκαστρο καί στή Χειμάρρα, ἀγωνιζόμαστε τόν ἵδιο πανάρχαιο ἄγωνα. Ἡ ἐλληνική ψυχή ἐνίκησε τά φουσάτα βαρβάρων λαῶν. Τό χρέος τῆς καρδιᾶς τόν τερατώδη ἀριθμό. Ἡ πίστη τά μηχανοκένητα. Τό πνεῦμα καί ὅλη. Ὁ πολιτισμός τή βαρβαρότητα. Τό φῶς τό σκοτάδι. Ὁ Δαυΐδ τό Γολιάθ.

Μακάριοι οἱ λαοί, πού, γυρνώντας πίσω, στή διαδρομή τῶν χρόνων, μποροῦν νά ἐμπνέονται καί νά φρονηματίζονται ἀπ' τή μεγαλειώδη ιστορία τοῦ θριάμβου τῆς ἐλληνικῆς ψυχῆς καί τῶν ἀπροσμέτρητων θαυμάτων τοῦ ἐλληνικοῦ ἐνθουσιασμοῦ, τῆς ύπεροχης νίνης τῆς καρδιᾶς καί τῆς πίστεως, τῆς δικαιοσύνης καί τοῦ πολιτισμοῦ.

* * *

Ἡ ἐλληνική ψυχή ἐνώνεται μέ τήν αἰώνια Ἰδέα τῆς Ἐλληνικῆς Πατρίδας, πού διαποτίζει ὀλόκληρη τή ζωή τοῦ Ἐλληνισμοῦ. Παίρνει νόημα ἰδιαίτερου μεγαλείου, συνδέεται μέ τόν πολύτιμο προγονικό θησαυρό, πού ἔχει κληροδοτηθεῖ στή σύγχρονη ἐλληνική γενιά καί προστάξει νά συνεχισθεῖ ἡ ἐλληνική δημιουργία. Τά Ὁμηρικά ἔπη ἀποτελοῦν θειο ὅμνο τῆς ἐλληνικῆς ψυχῆς. Ὁ Αἰσχύλος, κατά τήν ἐποχή τῶν θριάμβων ἐναντίον τῶν Περσῶν, καθόρισε τό νικηφόρο ἄγωνα κατά τῶν βαρβάρων ὡς πατριωτικό ἰδανικό ὀλόκληρης τῆς Ἐλληνικῆς Φυλῆς κι ἔκάλεσε τήν ἐλληνική ψυχή νά ἐγερθεῖ, φάλλοντας:

«Ω παῖδες Ἐλλήνων, ἵτε
ἔλευθεροῦτε Πατρίδα, ἔλευθεροῦτε δέ
παῖδας, γυναῖκας, θεῶν τε πατρώων ἔδη,
θήκας τε προγόνων· νῦν ὑπέρ πάντων δ' ἄγῶν».

Κατά τήν ἐποχή τοῦ χρυσοῦ αἰώνα τοῦ ἀρχαίου Ἐλληνισμοῦ, μέ τήν ὁποία συμπίπτει ἡ μεγάλη ἀκτινοβολία τοῦ ἐλληνικοῦ πνεύματος, δ Περικλῆς τραγούδησε τήν ἀνύψωση τῆς ἐλληνικῆς ψυχῆς γιά τήν ἔνδοξη πόλη του ὡς κοιτίδα ὅλων τῶν Ἐλλήνων καί σύμβολο ὅλης τῆς ἐλληνικῆς ἐθνότητας. Ἀπ' τό στόμα τοῦ μεγάλου φιλοσόφου τῆς ἀνθρωπότητας Σωκράτη διατυπώθηκε ἡ περίφημη διακήρυξη, πού ἀποτελεῖ τό Εὐαγγέλιο τῆς ἐλληνικῆς ψυχῆς καί τῆς πατριωτικῆς Ἰδέας γιά δλο τόν πολιτισμένο κόσμο, γνωστή σ' ὅλους μας ἀπ' τά μαθητικά θρανία:

«Μητρός τε καί Πατρός καί τῶν ἄλλων προγόνων ἀπάντων τι-

μιώτερον ἔστιν ἡ Πατρίς καὶ σεμνότερον καὶ ἀγιώτερον καὶ ἐν μεῖζονι μοίρᾳ καὶ παρά θεοῖς καὶ ἀνθρώποις, τοῖς νοῦν ἔχουσιν».

Κατά τά μακρά καὶ πικρά χρόνια τῆς Τουρκοκρατίας, δλοι οἱ λαϊκοὶ θρύλοι, δλα τά λαϊκά τραγούδια καὶ δλες οἱ ἑθνικές παραδόσεις ἔκφραζουν τήν ἀνάταση τῆς ἑλληνικῆς ψυχῆς καὶ τήν ἐλπίδα τῆς ἀναγεννήσεως τοῦ Ἐθνούς. Ό σκλάβος Ἐλληνας ζεῖ, ἀναπνέει, κινεῖται καὶ δρᾶ μὲ ἀδούλωτη καὶ ἀδιάφορη στά μαρτύρια καὶ στό θάνατο, μέ πάναγνη καὶ δλοφώτειν τήν ψυχή του, προσηλωμένος στά ἴδαινικά τῆς Θρησκείας καὶ τῆς Πατρίδας, ὅπως τά ἐρρίζωσε μέσα του ἡ μακρόχρονη ἔνδοξη ιστορία του.

Ἡ Ἐπανάσταση τοῦ Εἰκοσιένα, μέ τά κηρύγματα καὶ τά μεγαλουργήματά της, εἶναι ἡ ζωντανότερη ἔκφραση τοῦ μεγαλείου τῆς ἑλληνικῆς ψυχῆς «Ο Ύμνος εἰς τήν Ἐλευθερίαν» καὶ οἱ «Ἐλεύθεροι Πολιορκημένοι» τοῦ ὑφιπετέστερου φάλτη τῆς νεώτερης Ἑλλάδας Διον. Σολωμοῦ εἶναι ἀπ' τά ἀριστουργηματικότερα δημιουργήματα τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος. Μέ δυσ στίχους, καθόρισε τό ἑθνικό χρέος μας:

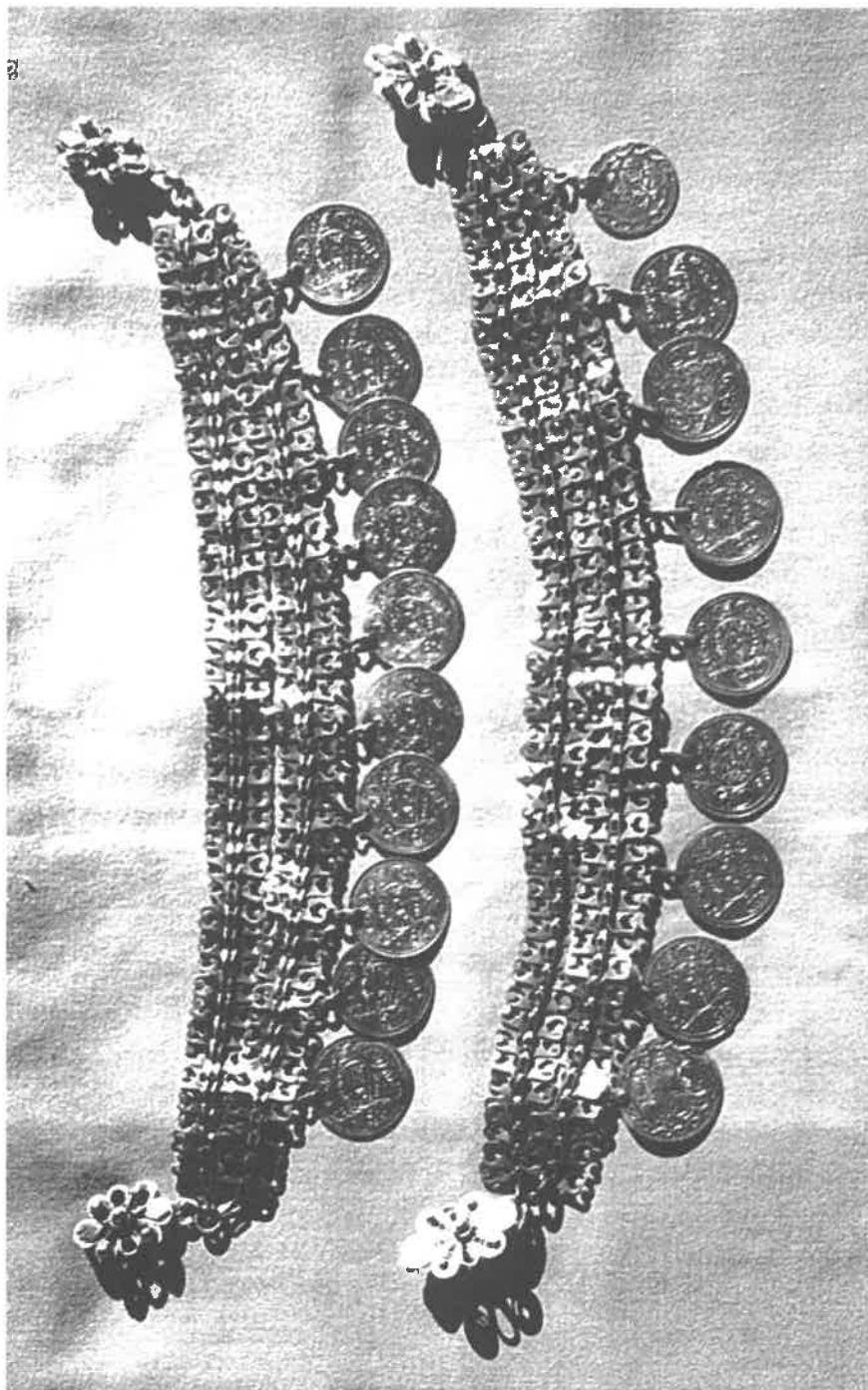
«Κλεῖσε μέσα στήν ψυχή σου τήν Ἑλλάδα καὶ θά νιώσεις κάθε είδος μεγαλείου».

Άλλα καὶ ὑστερ' ἀπ' τήν ἀνάκτηση τῆς Ἐλευθερίας του, ὁ Ἐλληνικός Λαός προχώρησε πρός τά μεγάλα ιστορικά πεπρωμένα του, μέ δρθια πάντα τήν ψυχή του, μεγαλοπρεπή καὶ ἀκατάβλητη, διαφυλάσσοντας τίμιο τόν Ἀνθρωπο καὶ ἄμωμη τήν Ἐλευθερία. Ο Ιερός Μακεδονικός Ἀγώνας (1904 - 1908), οἱ λαμπροί ἀπελευθερωτικοί πόλεμοι 1912 - 1913, ἡ μεγάλη Ἐποκούα τοῦ 1940, μέ τίς ὑπέροχες νίκες καὶ τά ἀθάνατα τρόπαια, καὶ δλοι οἱ τίμιοι ἀγῶνες γιά τήν ὀλοκληρωτική ἀπολύτρωση τῶν ὑπόδουλων ἀδελφῶν μας τῆς Κύπρου καὶ τῆς Βορείου Ήπείρου δείχνουν τό μεγαλεῖο τῆς μεταρσιωμένης ἑλληνικῆς ψυχῆς καὶ τήν προσήλωση τοῦ Ἑλληνισμοῦ στά ἴδαινικά τῆς Θρησκείας καὶ τῆς Πατρίδας, πού γίνεται ὁ πλαστουργός τοῦ πολιτισμοῦ καὶ ὁ ὑπέρτατος νομοθέτης τοῦ πνεύματος. Μαρτυροῦν, δτι, ὅταν οἱ Λαοί ἐξορμοῦν γιά κατακτήσεις, πρέπει νά ἔχουν τήν ψυχική ἀκμή νά ύποστούν θυσίες ἀνάλογες πρίν τήν πραγματοποήση τοῦ μεγάλου δράματος.

* * *

Χαρμόσυνη μνήμη καί ἀπέραντος αἶνος ταιριάζουν στήν ἀθάνατη ἑλληνική ψυχή. Τή μνήμη ὀνακαλοῦμε καί τὸν αἶνο μας ὀναπέμπουμε. Λαχταροῦμε νά δοξολογήσουμε τήν ψυχή τοῦ Γένους μας, τήν Ἱερή αὐτή κιβωτό τῶν ἡθικῶν ἀξιῶν του, πού κανένας κατακλυσμός δέν μπορεῖ ποτέ νά κατανικήσει. Είναι δὲ βωμός τοῦ Θεοῦ, ἐπάνω στόν ὅποιο προσφέρει δὲ ἄνθρωπος, μέ βαθύτατη εὐλάβεια, τήν ἀπέραντη εὐγνωμοσύνη του. Ἡ ἑλληνική ψυχή διέτρεξε, στή διαδρομή τῆς Ἰστορίας, τά πελάγη καί τούς ὠκεανούς, τίς ἐρήμους καί τά σκοτάδια, γιά νά ἐμφανίσει τή δύναμη τῆς ζωῆς, πού περικλείει δὲ νόμος τῆς ἀγάπης. Μ' αὐτή τήν κιβωτό στήν ἀγκάλη είναι προορισμένο νά περνᾶ δὲ Λαός μας, ἀπείραχτος ἀπ' τήν ἀπειλή τῶν κινδύνων, τή φθορά τοῦ χρόνου καί τήν ἀνεμοζάλη τῶν καιρῶν. Ἡ κρισιμότητα τῶν καιρῶν μας ἐπιβάλλει σ' δλους πανεθνικό συναγερμό, ἐθνική κάθαρση καί πνευματική ἀνύψωση, ὀναζητώντας τή σωτηρία μας σέ μιά βαθύτερη αὐτογνωσία κι ἐπαναλαμβάνοντας τούς στίχους τοῦ ποιητῆ μας:

«Ω τίμια φυλαχτά, στολίδια ἀταίριαστα,
ῷ διαβατάρικα, ἀπό σᾶς πλάθετ' αἰώνια
κόσμος ἀπό παλιά κοσμοσυντρίμματα,
ἡ νέα τρανή Πατρίδα, ἡ παναρμόνια».

Καρδούνα Μετώπου

ΦΘΙΝΟΝΤΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ

τοῦ Γεωργίου Κουτσοκλένη

Ο ΣΑΠΟΥΝΑΣ

Άν κανείς σταθεὶ πάνω στό Κάστρο τῆς Άμφισσης, τό «Κάστρο τῆς Ωριάς» θά θαυμάσει μιά θάλασσα ἀπό ἐλιές. Τίς περιβόητες ἐλιές τῶν Σαλώνων.

Όλος αὐτός ὁ λόγγος, ἡ θάλασσα, ἔχει ώς κυρίαρχη ποικιλία τήν «Πατρινέικη», τήν περίφημη βρώσιμη, κονσερβοειλά τῆς Άμφισσης.

Ἡ δλη προσπάθεια τῶν κατοίκων ἡταν τό πᾶς θά συλλέξουν πολλές καὶ προπαντός καλές, γυαλερές, ἐμπορεύσιμες ἐλιές καὶ γιά λάδι πήγαιναν στό λιτροβιό δσες δέν ἡταν γιά τό ἐμπόριο, δπως τίς χαμάδες, τίς σάπιες, τίς ψιλές κ.λπ.

Πρέπει νά σημειωθεῖ ὅτι τότε δέν ἥξεραν ἀπό δέξα, δπότε καλό λάδι ἡταν ἐκεῖνο πού δέν μύριζε ἀσχημα καὶ πού δέν ἔκαιγε στό λαιμό.

Μέ τά δεδομένα αὐτά φυσικό ἡταν τά λάδια αὐτά νά ἔχουν πολλές μούργιες, μιά καὶ δέν ὑπῆρχαν τότε καί οἱ σημερινοὶ διαλογεῖς.

Αύτές τίς μοῦργες τίς ἔκαναν σαπούνι γιά νά πλένουν καὶ νά πλένονται.

Τίς μάζευαν λοιπόν δλο τό χρόνο καὶ ὅταν ἐρχόταν τό καλοκαίρι, καλούσαν ἔναν ἡ κάποια πού ἥξερε καὶ τίς ἔφτιαχναν σαπούνι, ἀν δέν ἥξεραν οἱ ἴδιοι, καὶ ὅρχιζε ἡ διαδικασία τῆς κατασκευῆς τοῦ σαπουνιοῦ.

“Ομως τά ἀποθέματα τῶν λαδιῶν τῆς καλυτέρας πόιότητος ἡταν πολλά καὶ γι’ αὐτό ἀναπτύχθηκε καὶ τό ἐπάγγελμα τοῦ σαπωνοποιοῦ, τοῦ... σαπουνᾶ.

Ύπηρξαν λοιπόν ὀρκετά ἐργαστήρια πού ἔφτιαχναν σαπούνι καὶ μάλιστα κάποιος Λαχανᾶς ἔφθασε στό ὄφος τῆς βιομηχανίας.

Στά παληότερα χρόνια τό παρασκευαζόμενο, στήν Άμφισσα, σαπούνι, ἔφτανε μέχρι τά Τρίκαλα, μέ καμῆλες. Τόση ἡ παραγωγή.

“Ομως σιγά - σιγά ἀναπτύχθηκε ἡ σαπωνοποιία σέ βιομηχανικό ἐπίπεδο, μέ πολλά εἶδη σαπουνιοῦ καὶ γιά κάθε χρήση, ἀλλά τελευ-

ταῖα ἔχουμε μιά καταπληκτική παρουσία τῶν ἀπορρυπαντικῶν, ἀπό πολυεθνικές μάλιστα ἐταιρείες καὶ γιά δλες τίς ἀνάγκες καὶ τό σαπούνι πλέον μᾶς χρειάζεται γιά νά... σαπουνίζουμε μόνο τά χέρια μας...

Μέ τήν εὐκαιρία τούτη ἂς μοῦ ἐπιτραπεῖ νά περιγράψω τόν τόπο παρασκευῆς σαπουνιοῦ μέ τόν παληό, παραδοσιακό τρόπο.

Γιά κάθε κιλό Λαδιοῦ - Μούργας χρειάζονται 250 γραμμάρια ποτάσσας καυστικῆς. Σ' ἓνα βαρέλι σιδηρένιο βάζουμε δύο (2) τενεκέδες νερό, ἓνα κιλό ποτάσσα καὶ τέσσερα (4) κιλά λάδι καὶ ἀρχίζουμε νά τό βράζουμε μέ σιγανή φωτιά. Τότε ἀρχίζει νά μετατρέπεται τό λάδι σέ σαπούνι καὶ ἀνεβαίνει πάνω. "Οταν σταματήσει νά ἀνεβαίνει, ἔχει δηλαδή δλοκληρωθεῖ ἡ χημική ἐνωσίς, τότε μέ μιά μεγάλη τρυπητή κουτάλα παίρνουμε τό σαπούνι καὶ τό ρέχνουμε μέσα σέ καλούπι πού ἀπό πρίν ἔχουμε φτιάσει μέ σανίδες καὶ ἐπενδεδυμένο μέ ἑφημερίδες. "Οταν τό πηγμένο σαπούνι ἔηρανθεῖ μέσα στό καλούπι τότε τό κόβουμε σέ... πλάκες, τίς ὅποιες χρησιμοποιοῦμε γιά νά καθαρίσουμε κάθε βρώμικο καὶ νά μοσκοβίλα ὁ τόπος.

Ἄπ' τή σόδα ἔχουμε κρατήσει λίγη καὶ τή ρέχνουμε στό τέλος γιά νά μήν μείνει καθόλου λάδι χωρίς νά γίνει σαπούνι.

Αύτό πού μένει στό καζάνι, πού τή λένε ἀλυσίβα, τή χρησιμοποιοῦσαν γιά νά καθαρίσουν πολύ χονδρά καὶ πολύ βρώμικα ροῦχα ἡ καὶ ἄλλα ἀντικείμενα.

Σήμερα φάχνουν, ὅσοι εἴχανε γνωρίσει ἐκεῖνο τό σαπούνι, γιά νά βροῦν ἔστω καὶ μία... πλάκα γιά νά λουσθοῦν καὶ νά ἀπολαύσουν τό μοσκοβίλημα καὶ τό... τρίξιμο.

Ο ΦΩΝΟΓΡΑΦΙΝΤΖΗΣ

Θά ἥθελα νά βρισκόμουνα μπροστά στόν νεαρό - ὃν βρεθεῖ κάποιος τέτοιος - τήν ὕρα πού θά διαβάζει τοῦτο τό κομμάτι πού ἀναφέρεται στόν Φωνογραφιντζῆ ἡ τόν Γραμμοφωναντζῆ.

Καί τοῦτο γιατί ἔχω διαπιστώσει σέ συναντήσεις πού ἔχω μέ τούς νέους δτι λίγοι εἶναι αύτοί πού ἔχουν ἀκούσει γιά τό Γραμμοφωνο ἡ τόν Φωνόγραφο, ὅπως τόν ἔλεγαν παληότερα. Στήν ἀρχή, τόν ἔλεγαν Γραφόφωνο. Γι' αύτό πιστεύω δτι χρειάζονται λίγα λόγια γιά νά ποῦμε τί ἦταν δ... φωνογράφος.

Πρόκειται λοιπόν για μιά συσκευή μέ τήν όποια κατάφεραν νά ἀποτυπώσουν τόν ήχο και στή συνέχεια νά τόν ἀναπαράγουνε. Τήν πρώτη συσκευή ἐπινόησε ὁ "Εδισον τό 1877. Η ἔξελιξη τῆς συσκευῆς αὐτῆς ήταν γρήγορη. Τό γραμμόφωνο ἔξετοπίσθη ἀπό τό ραδιο-γραμμόφωνο ή ἡλεκτρόφωνο ή πικάπ. Ἀπό τό 1955 περίπου σταμάτησαν νά γίνονται ἐγγραφές πάνω σέ δίσκους τῶν 78 στροφῶν και σέ λίγο ὅρχισε νά ξεχνιέται αὐτό τό είδος τῆς ἀναψυχῆς.

Γιά τήν τόνωση τοῦ ήχου, στήν ἀρχή, τό γραμμόφωνο εἶχε ἔνα μεγάλο μεταλλικό χωνί. Ἀργότερα τό χωνί αὐτό τό εἶχε κρυμμένο μέσα στή συσκευή.

Αὐτό λοιπόν τό δργανο τό ἔπαιρνε ἔνα ζευγάρι και κουβαλώντας ὁ ἔνας τό γραμμόφωνο και ὁ ἄλλος τό κουτί μέ τίς «πλάκες», τούς δίσκους δηλαδή, πήγαιναν ἀπό γειτονιά σέ γειτονιά, ἀπό πανηγύρι σέ πανηγύρι και προπαντός στίς ταβέρνες, ἀργά ὅταν τό μεράκι εἶχε μεγαλώσει, ὅταν οἱ θαμῶνες εἶχαν φθάσει στόν 2ο βαθμό τοῦ κρασιού τους, τό ἀηδόνι δηλαδή και μέ ἀμοιβή 2 Δρχ., ἔβαζαν τό δίσκο τῆς ἀρεσκείας τῆς συντροφιᾶς νά τήν ἀκούσει ή και νά χορέψει ὀκόμια.

Ἄν δίσκος ήταν καινούργιος και τό τραγούδι πού εἶχε γράψει ήταν καλό, τότε ή συντροφιά τόν ἔβαζε και τόν ξανάβαζε μέχρι νά μάθει τό καινούργιο τραγούδι γιά νά τό τραγουδήσει τ' ἄλλα βράδυα.

Τώρα δλα αὐτά ξεχάστηκαν γιατί οἱ κασέτες και τά C.D. κ.ἄ. ἔξετόπισαν τά γραμμόφωνα, γιατί και πιό πιστές ἀποδόσεις είναι και μικρότερα, πολύ μικρότερα σέ δγκο, και πιό βολικά.

Ο φωνογραφιντζῆς είναι... ὀδελφός τοῦ Λατερναντζῆ.

Χαῖτης

ΜΟΡΦΕΣ ΤΗΣ ΥΠΑΙΘΡΟΥ ΠΟΥ ΧΑΝΟΝΤΑΙ

Καλαντζῆδες

Toū κ. Ζάχου Εηροτύρη

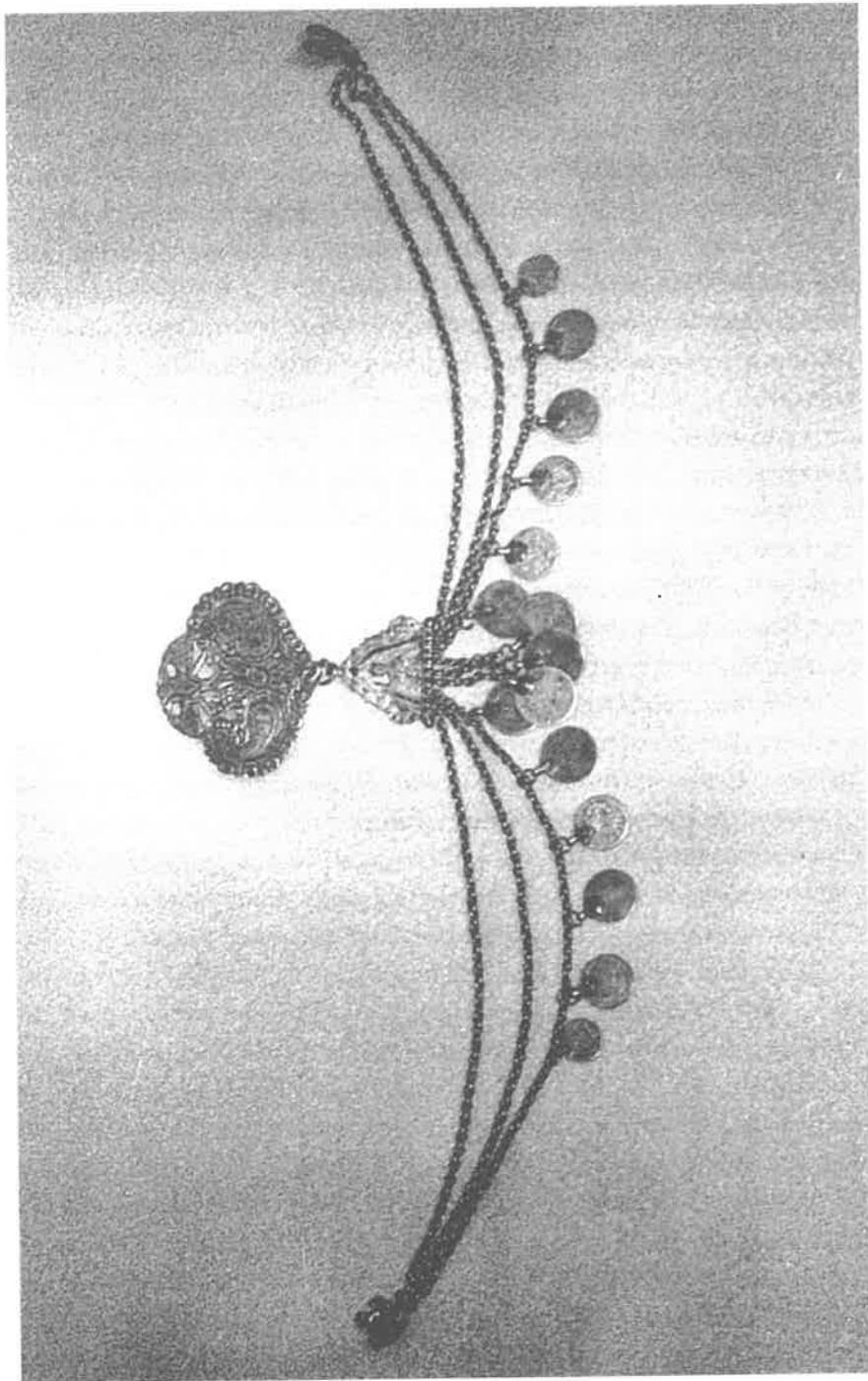
Βαρύς ό χειμώνας στό χωριό καί μοναξιά, καί τήν ἄνοιξη μέ τίς βροχές, τά ίδια καί χειρότερα. Θεοῦ πρόσωπο ἔβλεπαν οι χωριανοί τό καλοκαίρι. Τότε πιά χαρά Θεοῦ. Τά γεννήματα τά κοπάδια, δέ ζευγολάτης, δέ τρυγητής καί ἀνάμεσα σέ δλους τούς συνηθισμένους ξωμάχους τῆς ὑπαίθρου, καινούριες μορφές προστίθονταν στήν κοινωνική καί κοσμική κίνηση τοῦ χωριοῦ. Μπαλωματῆδες, τενεκιντζῆδες, λαναράδες, μαστόροι, λογῆς - λογῆς πραματευτάδες, καί ἀνάμεσα σέ δλους αὐτούς πρῶτοι καί καλύτεροι οἱ Καλαντζῆδες. Ξενιτεμένα πουλιά τῆς Ἡπείρου, ἡπειρῶτες δλοι, ράτσα δουλευτάρικη πού είχε κατακλύσει δλη τήν Ἑλλάδα. Στό αἷμα τους, ἡ ξενιτειά, ἀπό τήν ἐποχή τοῦ Ρόβα μέ τά καραβάνια σέ δλη τή Βαλκανική καί τήν Εύρωπη. Τά χαλκώματα ἀπό τήν πολλή χρήση τοῦ χειμώνα, ἀρχιζαν νά πρασινίζουν δέν ἀντεχαν δλλο ξεγανώθηκαν, μά οι καλοί μαστόροι ἡξεραν καλά πόσο θά ἀντέξουν τά γανώματα καί τό θεριστή πρῶτοι καί καλύτεροι ἔφταναν στό χωριό. Νά οι καλαντζῆδες ἔρχονται, πρῶτος δέ μπάρμπα Θωμᾶς, κοντά δέ μπάρμπα Μῆτρος καί παρά κοντά δέ Καλαντζογιάννης. Πειθαρχία στή δουλειά καί ιεραρχία στό προβάδισμα καί στό λόγο. Ὁ λόγος προσταγή καί ἔκτελεση. Ψηλοί, ξερακιανοί, μαῦροι σάν χάρος καί γεννάτοι σάν δαιμονες, πού μόνο τά γυαλιστερά τους μάτια φωτίζαν καί ξεχώριζαν οι δυό μικρές χαντρούλες ἀνάμεσα σέ δλη αὐτή τή μαυρίλα. Χοντρά μάλλινα ρούχα ντζογιέ παντελόνι μέ θηλειές κάτω στό πέλμα νά μήν τραβιέται ἀπάνω τό παντελόνι καί ζαρώνει γιατί σιδέρωμα δέν είδε ποτέ. Ἰδιόρρυθμη φορεσιά εἰδικά ραμμένη ἀπό Ἡπειρῶτες γιά τήν Ηπειρώτες, ξεχώριζαν στό χωριό καί ἔκαναν ξέχωρη ἐντύπωση καμμιά. Κυριακή ἡ καμμιά ἐπίσημη ἡμέρα μέ τσαρούχι τελατίνι τουρναβίτικο μέ με-

γάλη - ἀπό μπερσίμι ἡ μαῦρο φουντωτό μαλλί - φούντα, περπατησιά καμαρωτή, σωστές βέργιες, ἡταν δέ καὶ ὅλοι τους λεβεντόκορμοι, καὶ περπατοῦσαν περήφανα καὶ ἄς ἡταν φορτωμένοι τὸ μαῦρο τους λινατσένιο σάκκο. Ἀχώριστος δὲ λινατσόσακκος, στόν ὕδωρ ἀνάρρηχτα. Ἡταν δὲ γυλιός τῆς ἐπιστρατεύσεως στή δουλειά, μόνιμο ἔξαρτημα τῆς πλάτης τήν ἡμέρα καὶ τήν νύχτα χρησίμευε γιά στρωσίδι ἡ γιά μαξιλάρι πάνω στό χῶμα. Μόλις θά μποῦν στό χωριό, σέ συναγερμό τά σκυλιά ἔδιναν χαμπέρι, κι' αὐτοί ντουγροῦ γιά τό προσημασμένο κονάκι τους. Συνήθως στό χωριό μου ἡ ἐγκατάσταση γινόταν στό σιδηρέικο παλιόσπιτο καὶ ὅταν ἐκεῖνο δέν ἀνθεξε στήν φθορά τοῦ χρόνου, ἐγκαταστάθκαν μόνιμα στή Ζαχαρέϊκη δίχυρωνα. Ἐκεῖ τό ἐργαστήριο, ἐκεῖ καὶ τό ξενοδοχεῖο ὅπου καὶ φαγητοῦ, ἐργαστήρια μαζί καὶ σπίτι. Πρώτη δουλειά ἡταν ἡ ἀναγγελία τῆς ἀφίξεως καὶ γινόταν ἀπό τόν νεώτερο πού φορτωνόταν ἀδειο τόν τσουβαλένιο σάκκο του καὶ γύριζε φορτωμένος μέ χαλκώματα, λογῆς - λογῆς μπακιρικά, τεντζερέδες, πηρούνια, τηγάνια, κόυτάλια καὶ τάσια, πού χρησίμευαν γιά ποτήρι στούς τσοπάνηδες καὶ χάλκινα μπρίκια ὀλα γιά γάνωμα καὶ κάρφωμα ἀπό μπρίκι ώς τό καζάνι. Ξύλα ἀπό δποια τραχάδα εῦρισκαν ἔπαιρναν, κανείς δέν τούς ἔκανε παρατήρηση, είχαν τό ἐλεύθερο νά πάρουν ξύλα γιά τήν δουλειά τους. Ἡ φωνή του διαπεραστική καὶ μέ τήν ἴδιόρρυθμη ἡπειρωτική προφορά καὶ στερεότυπη: «χαλκώματα τά γανώωωω», τό «σω» ἀπό τή λέξη γανώσω ποτέ δέν προφερόταν, χανόταν στά κατάβαθμα τῆς ψυχῆς του. Ὁ ἄλλος ἀνελάμβανε νά τρίψει τά χαλκώματα τυλίγοντας τά πόδια μέ μιά προβιά καὶ πατώντας σέ δυό χοῦφτες χαλίκι στουρνάρι, γύριζε ρυθμικά δεξιά καὶ ἀριστερά σάν καλαντζῆς ὥσπου καθάριζε τό χάκωμα. Τά δάχτυλα τῶν ποδιῶν του πρασινισμένα ἀπό τό ξέβαμμα τῶν μπακιρικῶν ἐπρόβαλαν σάν χελωνοκέφαλα. Τότε τό παραλάμβανε δὲλλος, τόβαζε στή φωτιά, τόπιανε γερά μέ μιά γερή σιδερένια τσιμπίδα καὶ τόφερνε γύρω στή φωτιά σάν φτερωτή τοῦ μύλου, καί οἱ φλόγες τῆς φωτιᾶς πέταγαν πύρινες γλώσσες. Καιγόταν καλά καὶ τούριχνε μολύβι πρώτα, γιατί ὅλο καλάσι δέν συνέφερε, ἄς εἶναι καλά οἱ ψῆφοι ἀπό τίς κάλπες, ἐκεῖ ἡταν ἡ κατάληξη τους ἀπό τή χοάνη τῆς κάλπης στήν λάβια τῆς φωτιᾶς. Τσερα λίγο μιστατήρι καὶ ὅλλα χημικά μέσα πού ἔκαναν τό μολύβι νά χύνεται σάν νερό καὶ στό τέλος λίγο καλάσι καὶ ἡταν νά τό χαί-

ρεσαι πραγματικά γυαλοκόπαγε τό χάλκωμα. "Οσο γιά ἀμοιβή ἦταν βολικοί καὶ λεπτά ἔπαιρναν καὶ φασόλια καὶ πατάτες καὶ φακές καὶ τυρί, ὅπως βολεύσταν δὲ καθένας. «Πάρτα, κυρά μου, τά χαλκώματα, κάτασπρος δὲ πάτος του», καὶ ἔδειχναν τόν πάτο τοῦ χαλκώματος νά μήν παραξηγηθοῦν τάχα. "Οταν εἶχαν κέφι τόλεγαν μέ διφορούμενη ἔννοια. "Ηταν καὶ σκωπτικοί, εἶχαν δεῖ πολλά τά μάτια τους στή γύρα τῶν χωριῶν. Ή νοικοκυρά πού εἶχε σειρά νά γανώσει τά μπακιρικά της, ἔφερνε καὶ λίγο ψωμί καὶ προσφάτι στούς καλαντζῆδες, ἥξερε πώς δέν ἔχουν κανέναν νά τους ζυμώσει ἢ νά τους μαγειρέψει φιλοξενούμενος ἄλλως τε τοῦ χωριοῦ ἦταν καὶ τό αἴσθημα τῆς φιλοξενίας πολύ ἀνεπτυγμένο τήν ἐποχή ἔκεινη σέ δλα τά χωριά. Ποτέ τήν Κυριακή δέν ἐργαζόνταν, ἥταν ἡμέρα ἀναπαύσεως, ἀν λέγεται ἀνάπαυση αὐτή. Τότε θά μαγείρευαν, θά πλέναν καὶ μπαλώναν τά ροῦχα μόνοι τους. Δέν ἥταν τεχνίτες μόνο στή δουλειά τους, ἄλλα τεχνίτες καὶ τοῦ λόγου καὶ πολύξεροι. Δέν ὑπῆρχε θέμα κοινωνικό, ἐθνικό ἢ διεθνές, πού νά μήν τό ξέρουν, κατά τό δικό τους βέβαια τρόπο. «Τιπούκειτος» σωστός, δλα τά ἐθνικά καὶ κοινωνικά προβλήματα πρό τῶν ποδῶν των. Σέ δλα ἔδιναν λύση, ἄλυτο πρόβλημα δέν νοεῖται γιά τόν καλαντζῆ. Γιά φορολογικά, ἐν τῷ ἄμα κατέστρωναν κρατικούς προϋπολογισμούς καὶ φορολογικούς κώδικες. Ή ἐσωτερική ἀσφάλεια καὶ τάξη, ἢ ἐπιστράτευση, δὲ πόλεμος, ἢ εἰρήνη... γιά δλα μποροῦσαν νά εύρουν τή λύση, ἀδιάφορο δν τό κράτος δέν σκεπτόταν κατά τόν ίδιο τρόπο, αύτοί τά εύρισκαν δλα λογικά καὶ δίκαια δσα ἔλεγαν καὶ γκρέμιζαν καὶ στέριωναν Κυβερνήσεις κατά τή φαντασία τους. "Αν ρωτᾶς καὶ γιά ίστορία, τύφλα νά ἔχει δ Καρολίδης κι' ὁ Παπαρρηγόπουλος, τί ἥξεραν αύτοί ἀπό ίστορία; Ο καλαντζῆς ἥξερε ίστορίες ἀτέλειωτες καὶ αύτοσχέδιες. Μεγαλοποιούσε τίς εἰκόνες τοῦ πολέμου μέ δική του φαντασία, μέ ἡρωϊσμούς τῶν Ἐλλήνων καὶ δειλίες τοῦ ἔχθροῦ κατά φαντασίαν καὶ μέ φέμματα μέ ούρα, ἀναμιγνύοντας καὶ λίγον Ἀγαθάγγελο καὶ λίγη ἀποκάλυψη καὶ καμμιά δόση τοῦ «ἀμαρτωλῶν σωτηρία». Ιστορικές ἀφργήσεις, πού σέ συνήρπαζαν καὶ σέ κρατοῦσαν προσκολλημένο στά χείλη τοῦ καλαντζῆ, γιατί τά μάτια του δέν τά βλέπεις, πάντα σκυμμένος, ἥταν ἄλλως τε τόσο ὄγρια καὶ ἐπιβλητικά μ' ἔκεινες τίς δυό γυαλιστερές χαντρούλες, πού ἀστραφταν μέσα στό σκοτάδι καὶ τή μαυρίλα τοῦ προσώπου του μέ τή φύση μαύρη καὶ θέσει καρβου-

νιασμένη μορφή τους. Ἡ κατάμαυρη λερή γενειάδα τους σοῦ ἐνέβαλαν τό φόρο καὶ τὸν τρόμο καὶ ἀναγκαστικά καὶ τὸ σεβασμό καὶ τὴν ὑπακοή χωρίς ἀντιλογία. Ἀλλοίμονο ἂν τούς ἔβλεπε μικρό παιδί, ὁ ὕπνος του θά ἡταν γιά πολλά χρόνια ἐφιαλτικός. Καὶ μεγάλος νά τούς ἔβλεπε νύχτα καὶ μέ φεγγαράκι, δέν τὸν ἔσωχε οὕτε σταυροκόπημα, οὕτε τό «Πάτερ ἡμῶν», οὕτε διάβασμα τοῦ παπᾶ. Ἐπρεπε νά ἔχεις νεῦρα γερά καὶ ἀτσάλι καρδιά νά ἀνθέξεις. Τά πεδία μαχῶν τῶν Βαλκανικῶν καὶ τοῦ πρώτου καὶ δευτέρου παγκοσμίου πολέμου, ἐκεῖ μέσα στήν καλαντζήδικη ἀχυρώνα, διεδραματίζοντο μέ φανταστικά γεγονότα αὐτοσχέδια. Λές ἐκείνη τῇ στιγμῇ εἶχαν ἐπιστρέψει ἀπό τή φλόγα τῆς μάχης, μπαρούτοκαπνισμένοι. Μέ ἔναι λόγο ἡ ἀχυρώνα δέν ἡταν ἔδρα καλαντζήκης βιοτεχνίας ἀλλά καὶ πρακτορείον εἰδήσεων. Τί γινόταν στό χωριό θάπρεπε νά τό είχε μάθει ἡ ὁ καλαντζῆς τῆς γύρας πού μέ τόν τσουβαλένιο σάκκο του γύριζε δλες τίς γειτονιές τοῦ χωριοῦ, χωρίς ν' ἀφήσει οὕτε ἔνα σπίτι ἀπαρατήρητο, εἴτε ὁ καλαντζῆς τῆς ἔδρας πού γάνωνε καὶ είχε μόνιμη ἔδρα τόν ἀχυρώνα ἡ ὁ καλαντζῆς πού πίσω στή χαμοκέλα ἔτριβε ἡ γάνωνε τά μπακίρια ἀπό τό πρωΐ ὡς τό βράδυ. Καὶ αὐτό γινόταν κάθε χρόνο, ὥσπου τό βάρος τῶν ἐτῶν τούς ἔκανε ἀνήμπορους καὶ καμπουριασμένους καὶ τότε πιά θά τραβοῦσσαν ἀναγκαστικά γιά τήν πατρίδα τους καὶ πού τήν είχαν ἐγκαταλείψει ἀπό μικρά - μικρά παιδιά καὶ ξαναγύριζαν στά βαθειά γεράματα. Τή μικρή τους ἀπολαβή τήν κατηύθυναν πρός τήν "Ηπειρο. Κάπου - κάπου ὁ ταχυδρόμος πούς ἔφερνε κανένα γράμμα μά τά μαντάτα δέν ἡταν καὶ πάντα εὐχάριστα. Ἡ τό καλαμπόκι θά είχε σωθεῖ ἡ κάποιος τοῦ σπιτιοῦ θά είχε ἀρρωστήσει, χωρίς νά λείπει ἀπό τά ἀνθρώπινα καὶ δ θάνατος. Ὄλες τίς οίκονομικές φροντίδες τῆς φαμίλιας τίς είχαν ἀναλάβει αὐτοί, γιά τή συντήρηση καὶ τήν ἀποκατάσταση τῶν κοριτσιών μέ προϊκες, γιατί τ' ἀγόρια ἀκολουθοῦσαν πατρογονικά τό ἐπάγγελμα καὶ ἥσαν πάντα μαζί τους. Αὐτοί είχαν τό πατρογονικό βάρος νά βάλουν τά δυνατά τους νά παραμερίσουν τίς δυσκολίες τῆς ζωῆς, γιά δσους ἀπόμειναν πίσω στόν ἡπειρωτικό φτωχό τόπο. Ὁγκόλιθοι δυσβάστακτοι τά οίκογενειακά βάρη πού ἐπωμίσθηκαν τήν ὄρα πού ξεκίνησαν γιά τήν ξενιτειά. Δέν ἡταν δμως μόνο τῆς φαμίλιας ὁ καῦμός καὶ πού τούς ἔκαιγε καὶ τούς ἔλυων ὅπως ἡ φωτιά τό καλάϊ, ζώντας ἔτσι μακριά ἀπό σπιτικό καὶ φαμιλιά, χωρίς περιποίηση, χωρίς καμμιά

χαρά τῆς ζωῆς, δσο κι' ἀν πίστευαν ὅτι εἶναι ὀήτητοι ἀπό ἀρρώστεια καὶ θάνατο, δέν ἔβαζαν μέ τό νοῦ τους, δσο κι' ἀν πίστευαν, δτι γεννήθηκαν γιά νά δουλεύουν μόνο, διρρώσταιναν κι' αὐτοί καμμιά φορά καὶ οἱ θεριακωμένοι ἐκεῖνοι ἀνδρες κείτοντας φαρδιά πλατειά σέ ἕνα παληότσουλο ξαπλωμένοι στό χῶμα. Ἀλλωστε ἡ ἑλονσία δέν τούς ἔκανε ἔξαίρεση καὶ ἐνῷ τό ρίγος δέν ἐκάμπτετο ἀπό τήν φλόγα τῆς φωτιᾶς, σέ λίγο ὁ πυρετός ἀναβε κι' αὐτός τίς δικές του φλόγες παράλληλα στή φωτιά καὶ οἱ ξερακιανοί, οἱ θεριακομένοι ἐκεῖνοι καὶ λεβεντόκορμοι Ἡπειρῶτες, σκεβρώναν ἀπό τόν πυρετό, γινόταν μαυροκίτρινοι σάν ἀρρωστημένοι Κινέζοι. Στερημένη, χωρίς τή γλύκα τῆς χαρᾶς, πέρναγε ἡ ζωή τους στήν ξενιτειά, ὡς πού στά βαθειά γεράματα, ἐπαιροναν τό δρόμο τῆς ἐπιστροφῆς μέ τίς παιδικές θυμήσεις, ξαναγύριζαν στήν ἀγαπημένη τους γῆ. Ἐκεὶ πιά, κοντά στή γλύκα τοῦ νόστου, ἔσβηνε ἡ κουρασμένη ψυχή τοῦ καλαντζῆ πού πάλεψε στή ζωή του στήθος μέ στήθος μέ τή φτώχεια καὶ τόν πόνο καὶ τήν πίκρα καὶ ἥπιε τό πικρό ποτήρι τῆς ξενιτειᾶς καὶ τῆς σκληρῆς δουλειᾶς. Τώρα ἔσβησε, χάθηκε ἀπό τό χωριό ἡ ἐπιβλητική μορφή τοῦ καλαντζῆ καὶ μαζί μ' αὐτόν χάθηκαν καὶ ἄλλες μορφές τῆς ὑπαίθρου, πού βούιζαν τά χωριά ἀπό μπαλωματῆδες, τενεκτσῆδες, λαναράδες, βαγενάδες, χτίστες, καραβάνια δλόκηρα καὶ λογῆς - λογῆς πραματευτάδες, πού ἥταν ἐπαγγελματικά στοιχεῖα ἀπαραίτητα γιά τό χωριό καὶ συνάμα ἐποίκιλε ἡ ζωή τοῦ χωριοῦ ἀπό τή μονοτονία του. Τά ἀλουμίνια καὶ τά νάύλον ἔχασαν τούς καλαντζῆδες καὶ μᾶς ἔμειναν παλιές ἀναμνήσεις ἀπό ἕνα σωρό ἐπαγγέλματα πού χάθηκαν μέσα στόν ὠκεναό τῆς νέας ζωῆς.

Kiouστένι μονό

ΧΡΙΣΣΟ : ΤΑ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ

τῆς Ρούλας Λιάσκου

Πρωϊνό στήν πλατεῖα.

Τό στρώσανε κιόλας στά καφενεῖα, στόν Πλάτανο.

Πίνουν τό κεφαδάκι τους, παρέες παρέες. Είναι ό φαράς ό Νώντας, ό γιός τοῦ Μήτσου τοῦ Ψαρροῦ, ό Γιώργος ό Φούρλας, ό ταβερνιάτης, ό Γιάννακας πού δέν ἀποχωρίζεται τό καπελλάκι του, χειμῶνα - καλοκαίρι, ό Γκούλας μέ τόν παπα-Θανάση, πάντα ὀχώριστοι. Δέν λείπει καί ή «έξουσία», τό «100», πού φτάνει στήν ώρα της νά πιει τό καφεδάκι.

Ἀνηφορίζω τά σκαλιά τοῦ Ἀη - Νικόλα. Κι ἀπό κεῖ ψηλά, στό καλντερίμι, στόν κατήφορο τοῦ ταχυδρομείου -παλιά ἥταν σκαλιά-, ρίχνω μιά ματιά στήν πλατεῖα.

Στέκομαι λίγο στό πεζούλι, κοιτάζω κάτω τή δημοσιά. "Εχει κίνηση τό πρωΐ. Τρακτέρ, φορτηγά, ἀγροτικά τραντάζουν τό δρόμο καί κλείνουν τό πέρασμα.

Ἡ Χρυσάφω, ή γυναίκα τοῦ Γιώργη τοῦ Καρέλλη, παστρεύει ἀπόξω τό μανάβικο τοῦ ἄντρα της, πηγαίνει στά πηγάδια τής πλατείας νά πάρει νερό.

Ρίχνω ἀκόμα μιά ματιά στόν γέρο-Πλάτανο, πού φύτεψε ό παππούς, ό Λουκᾶς ό Ἀνδρωνος, καί παίρνω τό δρόμο γιά τά «καταστήματα».

Καί τί δέν εἶχε, μιά φορά...

Ἐμπορικά, τσαγγάρικα, τσαρουχάδικα, γαλοπωλεῖα, φιλικαντζίδικα.

Τώρα, ὅλα κλειστά καί ρειπωμένα.

Ήταν κι ἄλλα, πού δέν ὑπάρχουν πιά.

Στή θέση τους κτίστηκαν σπίτια καινούργια.

Δεξιά καθώς ὀνεβαίνω στό σπίτι σήμερα τοῦ Γιώργου τοῦ Ἀγαπητοῦ, παλιά στό ίσογειο ἥταν τό μαγαζάκι τοῦ Σίμου τοῦ Λαλαούνη.

Ἐκεῖ ή γιαγιά ή Παγώνα, δπως μοῦχε πεῖ - ἀγόρασε τήν ἀλφαβήτα καί σιδερένιους βώλους.

Τό ρολόϊ τ' Ἀη-Νικόλα σημαίνει δέκα.

Κάποια κασέτα ἀκούγεται δυνατά, ζυγώνει.

Εἶναι ὁ μανάβης, πούρχεται μέ τ' αὐτοκίνητο ἀπ' τό Δαδί, νά πουλήσει τίς μελιτζάνες του καὶ τίς ντομάτες.

Τό τραγούδι μᾶς παίρνει τά αύτιά.

Εἶναι βαρύ, ἡπειρώτικο:

«Παιδιά μου μή μαλλώνετε
γιά μιά γειτονοπούλα...».

Σιγά - σιγά οἱ γυναῖκες μαζεύονται.

Ἡ κασέτα ἔκανε... τή δουλειά της.

Πρώτη ἡ Ἐκκλησάρισσα ἡ Λουκία μέ τήν κόρη της, κι ἀπό κοντά ἡ γριά Βιολέτα, πού δέν καλοβλέπει.

Ἐρχεται καὶ ἡ Σταθούλα μέ τά δυό ἐγγονάκια της, π' ὀρφανέψωνε.

὾ μανάβης ἀπ' τά Καμποχώρια φεύγει κι ἐγώ συνεχίζω τό δρόμο μέ τά «καταστήματα».

Ομως τώρα, ἔχω «βοηθό» τόν Χρῆστο τόν Ψαρρό, πούρχεται πρόδυμα γιά μά μοῦ πεῖ, δ.πι θελήσω.

- «Ἐγώ γεννήθηκα τό 1906, μοῦ λέει. Είμαι 82 χρονῶ, ξέρω πολλά νά σου πῶ, δ.πι θέλεις...».

Ἐρχεται καὶ ἡ Ἐκκλησάρισσα ἡ Λουκία νά βοηθήσει...

Στό σπίτι πού μένει σήμερα, ἥταν τό τσαγκαράδικο τοῦ Χαραλάμπη τοῦ Τσίγκα. Στή γωνιά ἀντίκρυ, στό σπίτι τῆς Χρυσούλας τοῦ Τσικνή ἡ Μάνταλου, ἥταν τό τσαρουχάδικο τοῦ Σίμου τοῦ Τσαμαντάνη.

Δίπλα τό γυαλοπωλεῖο τοῦ Θύμιου τοῦ Δασκαλόπουλου, πούχε λαδομπογιές, τζάμια καὶ χρώματα.

Ἀριστερά καὶ δεξιά ἥτανε τά Γκεγκέίκα, τά μαγοζιά τοῦ Παναγιώτη τοῦ Γκέγκιου. Ἀντίκρυ στ' ἀρχοντικό τοῦ Στράγκα - πού ἡ ἀφροντιά του μιλάει ἀκόμα -, ἥταν τό μεγάλο ἐμπορικό τοῦ Γιάννη τοῦ Μάνου, πούχε ύφασματα καλά φερμένα ἀπ' τήν Ἀγγλία.

Σήμερα τόχουνε γιά ἀποθήκη.

὾ Μάνος τόκλεισε τό μαγαζί. Πῆγε στή Λειβαδιά, πούχε ὁ Στράγκας ἐργοστάσιο νηματουργίας καὶ ύφαντουργίας.

Ἀργότερα ὁ Στράγκας ἔπεσε ἔξω καὶ ἡ τράπεζα τοῦ τά κάτασχεσε δλα.

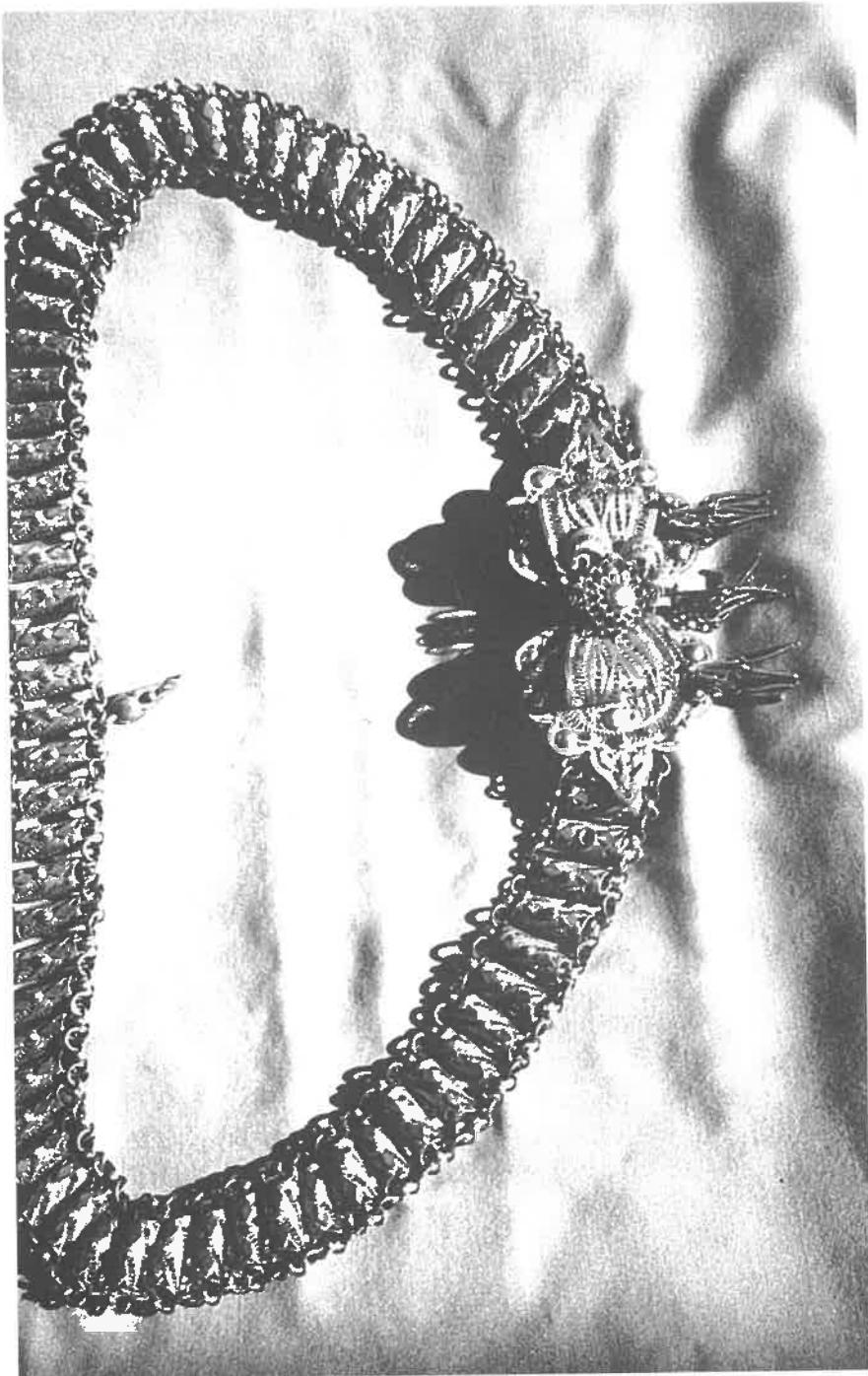
Στό ἰσόγειο τοῦ Ἀρχοντικοῦ τοῦ Ζωγράφου, παλιά ἥταν τό πρώτο φαρμακεῖο τοῦ Ζαβοῦ.

Μετά γινῆκε μπακάλικο.

Πιό πάνω στό δρόμο τοῦ Ἀη-Νικόλα ἤτανε τό ραφεῖο τοῦ Λάμπρου τοῦ Καραλῆ. Τό ραφτάδικο τόχε δ Σαλταφέρης δ ράφτης καὶ δ Γιάννης δ Κουρούμπαλος πού ἔμενε στά Ταμπάκικα.

‘Ο Χρῆστος δ Ψαρρός θυμάται τά παλιά.

– «‘Ο πατέρας τους δ Λιάς δ Ταμπάκης, τότε πού φύγανε τά δικαιοστήρια ἀπ’ τό Σχολεῖο – ἤτανε στόν ἀπάνω ὅροφο τοῦ παλιοῦ Δημοτικοῦ – φοβέριζε μέ τήν γκιόρδα, πού ξύνουν τά τομάρια, νά μήν τά πάρουν. Γίνηκε τότες συλλαλητήριο, εἶχε μαζευτεῖ δλος δ κόσμος. Ρίξανε καὶ τουφεκιές γιά νά κιοτέψουνε. Ἐγώ, τό είδα μέ τά μάτια μου αύτό...», λέει δ Χρῆστος δ Ψαρρός καί... καμαρώνει.

Συρμάτων ζώνη

ΧΡΙΣΣΟ : ΣΤΟ ΦΩΣ ΤΟΥ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙΟΥ

τῆς Ρούλας Λιάσκου

Στό χωριό, τό χῶμα ζυμώθηκε μέ τά σπασμένα κεραμίδια.

Χώνεψε μνῆμες καί... μνῆμες.

Ό καλοκαιριάτικος ήλιος φωτίζει τίς λεπτομέρειες, βάφει πιό ζωηρά τά χρώματα, κάνει πιό άκριβή, πολύτιμη, τήν όμορφιά τής φύσης.

Τό φῶς δίνει ἄλλη διάσταση.

Τό πέταγμα τῶν χελιδονιῶν, τό χλάμα τοῦ παιδιοῦ, ὁ καιπνισμένος φοῦρνος στήν αὐλή, οἱ μαργαρίτες πού φυτρώσανε στά πεζούλια, είναι τραγούδι.

Σάν ν' ἀκοῦς χορωδίες Ἀγγέλων.

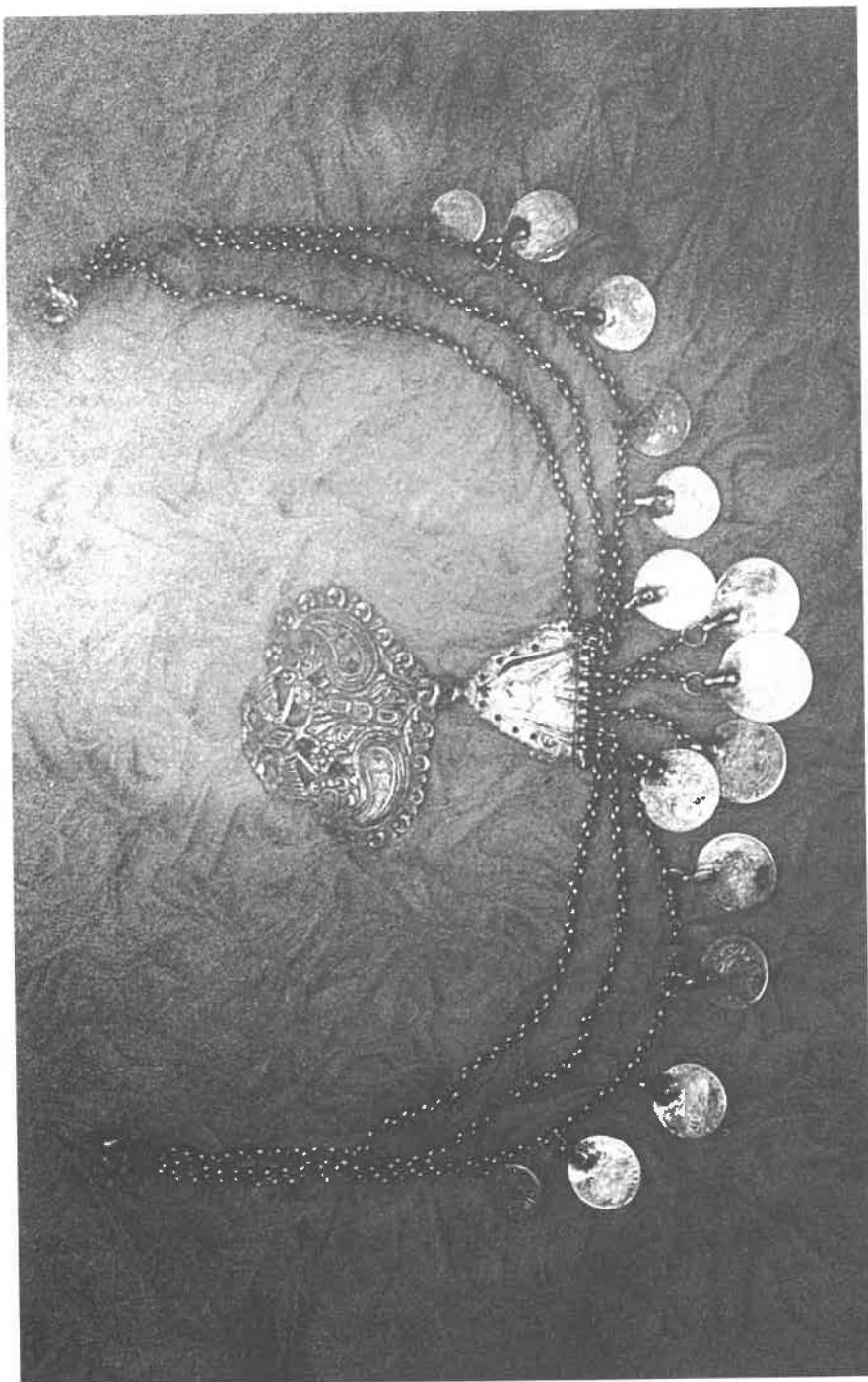
Οἱ χελιδονοφωλιές μέ τά κεφαλάκια τῶν νιογέννητων, μοιάζουν ὅρθρος λυτρωτικός.

Στό χωριό ξεναβρήκα τήν ζωγραφιά τοῦ κόσμου, πούχασα στήν πόλη.

Γιά χρόνια, χάρηκα τή μαγεία τής μέρας κάτω ἀπ' τόν ήλιο τοῦ καλοκαιριοῦ.

Δέν μπορεῖ - δσο κι' ἀν λιγόστεψαν - , θ' ἀκουστοῦν αὐγές καί σούρουπα, τά κουδουνίσματα τῶν προβάτων, πού βόσκουν στ' ἀμυγδαλοχωραφα, ὁ δρόμος γιά τό κοιμητήρι θά γεμίσει γυναικες τά θλιψμένα Ψυχοσάββατα.

Ό ἀνθρωπος ἐδῶ, ἔχει συντροφιά τόν ἀνθρωπο, μετράει τ' ἀστρα σάν παιδί... στήν ξαστεριά, τίς νύχτες...

Kousténis μονό

Ο ΛΑΓΟΣ

τῆς Γιάννη Ν. Μπακούρου

Στά παλιά χρόνια στά Καλάνια γινόταν τήν ἀνοιξη πολύ χορτάρι, βοϊδοκράτης, ἀγριοτρέφυλλο, καβαλλαριές μέ τά γαλάζια ἀνθη τους τόσα πολλά καί φιλά πού δέ κόσμος πήγαινε καί τό ἔκοβε μέ τό κλαδευτήρι σέ δεμάτια, τά πήγαινε στό χωριό καί τά είχε γιά τά ζῶα τόν χειμῶνα ἀφοῦ πρῶτα τά ξέραινε στόν ἥλιο.

Ο Ἀντρέας ὁ Σκίνης (Σέντης) πήγε μέ τούς δικούς του νά μαζέψει χορτάρι, καί ἔνα πρωΐ ἐκεῖ πού μάζευε βρίσκει ἔνα τόσο δά μικρό λαγουδάκι ἵσαμε μιά μιά γροθιά πού δέν μποροῦσε ἀκόμη νά περπατήσει καλά, τό πήρε τό πήγε στήν καλύβα τους, τό πότισε γάλα ἀπό τήν κατσίκα καί ὅταν φύγανε τό πήρανε στό χωριό, τοῦ φτιάξανε ἔνα κλουβί μέ σύρμα καί τό πότιζαν γάλα μέ τό μπιμπερό. Ο λαγός μεγάλωσε γρήγορα, τοῦ κρέμασαν στό λαιμό καί μιά γαλάζια χάντρα καί τόν φώναζαν Κίτσο, καί τώρα ἔτρωγε τά πάντα ἀπό χόρτα τοῦ κήπου ώς ἀγγούρια καί φωμί καί ἔγινε θρεφτάρι καί τόν ἀγαποῦσαν ὅλοι. Κίτσο, τόν φώναζαν καί καθόταν προσοχή. Τό κλουβί δύμως δέν τόν χωροῦσε καί ἔπρεπε νά τοῦ φτιάξουν μεγαλύτερο, είχε περάσει τό καλοκαίρι καί λέγανε νά τόν σφάξουνε, ο Ἀντρέας δύμως τόν λυπόταν γιατί είχαν γίνει φίλοι καί τό ἀνέβαλε γιά ἀργότερα ἀφοῦ είχε κατά νοῦ νά τόν ἐλευθερώσει γιά νά πάει στό βουνό νά βρεῖ τήν οίκογένειά του. Μιά νύχτα δέν μπόρεσε νά γυρίσει δλ λαγός στό στενό κλουβί του, δίνει μιά καί ἀναποδογυρίζει τό κλουβί, ἀπό κάτω ἥταν ἀνοιχτό καί στηριζόταν σέ δυό πρόκες, μέ ἔνα ἀλμα πετιέται ἔξω καί τό βάζει στά πόδια Τό πρωΐ βρήκαν ὄδειο τό κλουβί, στενοχωρήθηκε ο Ἀντρέας πού ἔχασε τό φίλο του, ἀλλά ἀπό τό νά τόν σφάξουνε καλύτερα πού ἔψυγε.

Μιά μέρα, ἥταν Κυριακή καί καθόντουσαν στόν Πλάτανο τοῦ Βούζα κάμποσοι ἀντρες ἐπί τό πλείστον κυνηγοί καί λέγανε τά κατορθώματά τους γιά κυνήγια. Τότε ο Αύγερινός δ Σακελλαρίου τούς είπε: - Τίς προάλες, ρέ παιδιά, είχαμε πάει μέ τόν Κώστα τόν Κομνᾶ στό Κρόκι καί βαρέσαμε δυό λαγούς, ἐκεῖ κοντά δύμως στή Βρύ-

ση σκοτώσαμε ἔνα λάγαρο μεγάλο σάν μικρό ὄφον, δέν ματάχω ἵδεῖ τέτοιο λαγό καλοθρεμένο καὶ εἶχε στό λαιμό κρεμασμένη ὀπό μιά κωστή μιά μπλέ χάντρα καὶ μᾶς φάνηκε παράξενο.

Καὶ μόλις τ' ἄκουσε ὁ Ἀντρέας ὁ Σέντης πού ἦταν στήν παρέα, πετάχτηκε πάνω καὶ φώναξε: - Ἡταν ὁ δικός μου ὁ λαγός, ὁ Κίτσος, πού μᾶς ἔφυγε μιά νύχτα ἀπό τό κλουβί, καὶ τούς διηγήθηκε πῶς τόν βρῆκε μικρό τόσο δά λαγουδάκι στά Καλάνια μές τό χορτάρι, τόν πότισε γάλα, τόν μεγάλωσε, Κίτσο τόν φώναζε καὶ αὐτός κουνοῦσε τά μεγάλα αύτιά του, τόν ἔκανα φίλο μου καὶ συνομιλοῦσα μαζί του.

- Καλύτερα νά μήν τοῦ τολεγεῖς, μωρέ Αὔγερινέ, σάν νά μοῦδωσε μιά μαχαιριά στήν καρδιά.

- Καὶ ἐγώ ἔλεγα, χαλάλι του πού ἔφυγε θά χοροπηδάει λεύτερος στά Καλάνια - Καημένε Κίτσο - καὶ ἔφυγε γιά νά μήν ἴδοῦμε πού τόν πήραν τά κλάματα.

ΤΑ ΣΟΥΤΖΟΥΚΙΑ ΤΗΣ ΑΡΤΕΜΙΑΣ

τοῦ Παναγιώτη Εύθ. Πουρνάρα

Μπήκε ό τρυγητής ό μήνας, ό Σεπτέμβρης, καί μέ τόν πρώτο μοῦστο φτιάξανε οἱ γυναικες μουσταλευριά καί σουτζούκια μέ καρύδι.

Ἡ κυρά-Άρτεμία, χήρα καί ἀντρογυναίκα, ἔφτιαξε δυό - τρεῖς ἀρμάθες σουτζούκια καί τά κρέμασε στό βορεινό παράθυρο, στό στενό δίπλα στή βρύση, τοῦ Κασούτα, στό σπίτι της στήν Ἀμφισσα, γιά νά ἀερίζονται καί νά στεγνώσουν.

Πέρασε ἀπό ἐκεῖ ό Νίκος δ Πουρνάρας (Μαμάς) καί σκέφτηκε νά ξαλαφρώσει λίγο τό παράθυρο ἀπό τό βάρος τῶν σουτζουκιῶν. Βλέπετε ἐκείνους τούς καιρούς, προπολεμικά, λιχουδιές δέν ύπηρχαν γιά τά παιδιά ἀλλά οὔτε καί γιά τους μεγαλύτερους, ἀλλά οὔτε καί χρήματα γιά νά ἀγοράσουν.

Τό λέει στό φύλο του τόν Θανάση τόν Φλώρο (Νιανιάρη) καί κανοίσανε νά κάνουν τό βράδυ τή δουλειά.

Μεσάνυχτα λοιπόν καί φτάνουν οἱ δυό τους κάτω ἀπό τό παράθυρο. Στήνεται δ Νιανιάρης καί δ Μαμάς σάν πιό ἐλαφρύς, ἀνεβαίνει στούς ὅμους καί τεντώνεται γιά νά φτάσει τά σουτζούκια. Βλέπει ὅμως νά κρέμεται καί ἔνα κομμάτι κρέας (ψυγεῖα τότε δέν ύπηρχαν καί τό κρέας τό συντηροῦσαν γιά λίγο σέ μέρος δροσερό) καί σκέφτηκε νά τό πάρει. Ἀπλώνει τό χέρι του καί πιάνει τήν ἀρμάθα. Κόβεται ὅμως τό σχοινί ἀπό τό βάρος τῶν σουτζουκιῶν καί τοῦ κρέατος καί πέφτουν πάνω τους τά σουτζούκια καί τό κρέας, καί αὐτοί ὁ ἔνας πάνω στόν ἄλλο. Πετάγεται ἡ Άρτεμία πού κοιμότανε, ἀκριβῶς μέσα ἀπό τό παράθυρο. Ἀρπάζει τόν γκρά καί ὅπως φύγανε στό στενό στή γωνία τούς τουφέκισε. Μέχρι πρίν λίγα χρόνια πρίν χαλάσουν τόν τοῖχο, ύπηρχε τό σημάδι ἀπό τό βόλι, στήν πέτρα τῆς γωνίας.

Μέ τήν τρομάρα πού πῆραν οἱ δυό τους, τρέχανε μέχρι τό κυπαρίσσιο τοῦ Τσανάκα. Ἐκεῖ καθίσανε νά πάρουν μιάν ἀνάσα καί νά συνέλθουν λίγο, καί μοιράσανε τό κρέας καί τά σουτζούκια.

Τόν Θανάση τόν Φλώρο (Νιανιάρη), τόν ἔκονε μετά ἀπό χρόνια γαμπρό της, στήν ψυχοπαίδα κόρη της. Χωρίς νά ξέρει καί δέν ἔμαθε ποτέ ὅσο ζούσε δτι ήταν καί αὐτός στήν ἐπιχείρηση μέ τά σουτζούκια.

Ο ΠΡΩΙΝΟΣ ΣΚΑΡΟΣ

του Γιάννη Α. Σαντάρη

Γλυκοχαράζουν τά βουνά κι ἀποτραβιέται ἡ νύχτα,
 δι λαμπερός αὐγερινός τρεμολογίσει νά σβήσει,
 πιά ξεθολώνουν τά νερά, βάφονται οἱ ράχες γύρα,
 πᾶν τά πουλάκια στή βοσκή, τά λάφια στά γιατάκια,
 στό πλῦμα οἱ κόρες ροβολᾶν, στό μύλο οἱ ἀπαλέτρες
 καί στά ξανθά τά ὄργωματα τραβᾶν κι οἱ ζευγολάτες.
 Αύτή τήν ὥρα τή γλυκιά, τῆς χαραυγῆς τήν ὥρα
 σκαρίζουν τά πρόβατα, σκαρίζουν τά γίδια
 ζεστά - ζεστά ἀπό τό μαντρί, ζεστά - ζεστά ἀπ' τόν ὅπνο.
 Ἀπό τή στρούγκα στό βορό κι ἀπ' τό βορό στή στράτα.
 Πάει τό γκεσέμι ἀπό μπροστά, θαρρεῖς πώς εἶναι ρήγας,
 θαρρεῖς πώς εἶναι βασιλίσις, μ' ἐνα διπλό καμάρι
 γιά τό φηλό του τό κορμί, γιά τό τρανό κουδούνι
 κι ἀκολουθεῖ πίσω ή κοπή διασκορπιστό μπουλούκι,
 κόσμος αὐτή λέσ τοῦ μαντριοῦ, λαός αὐτή τῆς στάνης.
 Κι δι μπιστικός τοῦ κοπαδιοῦ, γοργός σάν τό ζαρκάδι,
 παρακοντά τους ἔρχεται, πίσω, ξοπίσω πάει
 μέ τήν ἀγκλίτσα στό πλευρό καί τά σκυλιά στό πλάγι.
 Πότε τραχιά - τραχιά σουρᾶ, πότε στριγγιά χουγιάζει
 καί πότε μέ ξαμώματα τά σαλαγάει στό δρόμο.
 - Εἰ, ἔι, σκούζει στά πρόβατα, τσάπ, τσάπ, κράζει στά γίδια.
 Καί ροβολᾶν τά πρόβατα καί ροβολᾶν τά γίδια
 κι ἀπ' τήν πιλάλα τήν πολλή κι ἀπ' τήν ποδοβολή τους
 σηκώνεται ἀσπρος κουρνιαχτός κι ἀνάγερα ἀνεβαίνει,
 πού μαρτυράει τό πλήθος τους στό μάκραιμα τῆς στράτας.
 Χαρά πού 'χουν τά πρόβατα, χαρά πού 'χουν τά γίδια,
 μά περισσότερη χαρά τ' ἀθώα ἀρνοκάτσικα ἔχουν
 τώρα πού πᾶν γιά βόσκημα, τώρα στόν πρῶτο σκάρο

καὶ φανερώνουν τῇ χαρά καὶ τὸν εὐτυχισμό τους
στὶς ὅκρες μέ πηδήματα καὶ μέ τρελά παιχνίδια.

Κι ἀκούγονται βελάσματα κι ἀκούγονται κουδούνια
κι ἀκούγονται γαυγίσματα κι ἀπ' τὸ πολὺ βουητό τους
ἀναταράζονται οἱ ἔρμιες κι ἀχολογᾶνε οἱ λόγγοι.

Κάποτε ἀπό δεξιά ὁ βοσκός, κάποτε ἀπό ζερβά του
πετάει κανένα μόχαλο, ρίχνει κάνα κοτρώνι
σέ καμιά γίδα ζέβαλη κι ἀνάποδη πρατίνα,
πού κόβουν τὴν περπατησιά καὶ πού λοξοφαῖζουν.

Προγκάν στό διάβα τῆς κοπῆς τοῦ λόγγου τά ζουλάπια,
ἐδῶ τά δεντρονούναβα καφνιάζονται στά δέντρα,
σέρνονται ἐκεὶ τά ρούπετα καὶ κρύβονται καὶ πᾶνε
κι ἄλλο ἀπό τούφα ξαφνικά κάνας λαγός πετιέται.

Ωσπου ἡ ἀντάρα ἀπό τά ζά κι ὁ πλίχουρας καθίζει
καὶ σιγαλός κι ὁ ἀντίλαλος σκορπιέται ἀπ' τά κουδούνια.

Γλυκά τό λέν' στά ρέματα τῆς χαραυγῆς τ' ἀηδόνια,
γλυκά τό λέει ὁ κότουφας στό κρύο νερό τῆς βρύσης,
γλυκά τό λέει κι ὁ μπιστικός στό πράσινο λιβάδι,
πού σκάρισε τά πρόβατα, πού σκάρισε τά γίδια,
τό λέει μέ τή φλογέρα του τοῦ σκάρου τό τραγούδι.

ΓΛΩΣΣΑΡΙ

ἀπαλέτρα, ἡ = αὐτή πού περιμένει στό μύλο ν' ἀλέσει τ' ἀλεσμα.

βορός, ὁ = αὐλή περιφραγμένη.

γιατάκι, τό = στρῶμα, κρεβάτι, κοιμητιά.

γκεσέμι, τό = τό κριάρι ἢ τό τραγί πού ὀδηγεῖ τό κοπάδι.

δεντροκούναβο, τό = δενδρόβιο ζούδι μέ δασύτριχο σῶμα, μήκους 60
έκατοστά, μέ φουντωτή οὐράν δς 80 έκατοστά καὶ μέ χρῶμα καστανό-
μαυρό.

ζάβαλη, ἡ = δύστροπη, δινήμερη.

λοξοφαῖζω = τρώω ἀπό ἐδῶ κι ἀπό ἐκεὶ φαγητό.

μόχαλο, τό = πέτρα ἵσα νά τὴν πιάνει ἡ χούφτα, βήσαλο.

ξάμιωμα, τό = χειρονόμημα ἀπλωτό μέ φοβέρες.

πλίχουρας, ὁ = κουρνιαχτός.

ρούπετο, τό = φίδι, ξεραμένο.

σκαρίζω = βγάζω τά ζώα νά βοσκήσουν.

σκάρος, ὁ = τό βγάλσιμο τῶν ζώων στή βοσκή.

ΙΣΤΟΡΙΟΥΛΕΣ ΤΟΥ ΤΟΠΟΥ ΜΑΣ

Toū GENIKOς

ΠΑΡΝΑΔΩΡΙ

Η ΦΙΛΑΡΕΣΚΕΙΑ

«Γυναίκα χωρίς φιλαρέσκεια είναι ἄκομψιος.
Άνδρας δύμως φιλάρεσκος είναι πολύ ἀηδῆς».

Πάνω έκει στό Παιρναδώρι ζοῦσε ὁ Γιώργης, ὁ Μοσχογιώργης. Μοναχοπαίδι ἦταν κάποιας καλῆς, ἀλλά ὅχι καὶ πλουσίας οἰκογένειας.

‘Ο μπάρμπας του, Τζίμ τό δνομά του, ἀπό τότε πού πῆγε... στό Αμερικα γιά νά βρει τήν τύχη του, είχε φύγει ἀπ’ τό χωριό μικρός θά ἔλεγα καὶ κεῖ δούλευε σκληρά μέσα στίς... μίνες, τίς ύπόγειες στοές, τίς γαλαρίες δηλαδή, πού χρειαζόταν γιά νά ἀναπτυχθεὶ τό σιδηροδρομικό δίκτυο τής Αμερικής (Η.Π.Α.). Δούλεψε ἀκόμα καὶ ώς λαντέρης πλένοντας χιλιάδες χιλιάδων πιάτα.

Είναι γνωστός ὁ νόστος τῶν ξενητεμένων ‘Ἐλλήνων ἀπ’ τόν ‘Ομηρο ἀκόμα. Αύτό λοιπόν τό σαφάκι ἔτρωγε καὶ τόν Τζίμ, νά γυρίσει πίσω, νά βγει λίγο πάνω ἀπ’ τό κεφαλάρι τοῦ χωριοῦ, νά μπει στόν Ἐλατιά, νά ἀνοίξει τά ρουθούνια του καὶ ὀχόρταγα νά ρουφήξει κεῖνο τόν μοσχοβιολημένο ἀέρα, γιά νά γειάγουν τά πλεμόνια του πού τόσο είχαν ταλαιπωρηθεὶ μέσα στίς μίνες.

Κάθε τόσο ἄκουγε μέσα στόν ὑπνο του τήν γλυκόλαλη καμπάνα τοῦ χωριοῦ του καὶ τοῦ φαινόταν πώς τόν καλοῦσε: ‘Ἐλα, ἔλα, ἔλα, - ἔλα, ἔλα, ἔλα...

Κάποτε τό πῆρε ἀπόφαση. Μάζεψε ὅλα του τά ὑπάρχοντα, ὅ,τι είχε καὶ δέν είχε, πῆρε τό βακόρι καὶ ἐπειτα ἀπό ἔνα μῆνα περίπου ταξείδι, ἔφτασε στήν Πάτρα. Τήν ἄλλη μέρα πέρασε τόν Κορινθιακό καὶ ἔφτασε στό χωριό του.

‘Ολοι οἱ χωριανοί τόν καλοδέχτηκαν, μά ἴδιαίτερα ὁ ἀδελφός του καὶ προπαντός ὁ Γιώργης, τό ἀνηψιούδι του, πού είχε καὶ τό δνομα τοῦ πατέρα του.

‘Ο Γιώργης ἀνάλαβε νά τοῦ κουβαλήσει τά πράγματά του στό κλεισμένο, ἀπ’ τόν καιρό πού πέθανε ἡ μάνα τοῦ Ἀμερικάνου καί νά τόν βοηθήσει νά ταχτοποιηθεῖ.

Πάνω δύμας στό πάε - ἔλα, δ Γιώργης σταματούσε γιά νά θαυμάζει τή χρυσή καδένα πού στόλιζε τό στῆθος τοῦ μπάρμπα του καί τό χρυσό - ἔτοι τουλάχιστον φαινόταν - χονδρό δακτυλίδι μέ τή μεγάλη... πλάκα.

“Οταν καθόντουσαν, δ Μοσχογιώργης ἔπαιρνε τό χέρι τοῦ μπάρμπα του καί καμάρωνε, λιγούρευε ἐκεῖνο τό δακτυλίδι.

Τόν ἔρωτα τοῦ Γιώργη γιά τό δακτυλίδι, τόν είδε δ μπάρμπας του Τζίμης καί σέ κάποια στιγμή τοῦ εἶπε:

- Σ’ ἀρέσει, Γιώργη, τό δακτυλίδι;
- Ναι, μπάρμπα, πολύ! Είναι ὅμορφο.

- “Ε! τότε, ἀμα πεθάνω, νά τό πάροης Έσύ! Σοῦ τό δίνω μέ τήν εύχή μου.

Βούρκωσαν τά μάτια τοῦ Μοσχογιώργη καί μέ συγκένηση εἶπε ἔνα μεγάλο εύχαριστώ.

‘Ο καιρός περνοῦσε. Κάποια μέρα φωνάζει δ πατέρας τοῦ Μοσχογιώργη καί τόν ἔστειλε στόν ἀδελφό του νά τοῦ πεῖ νά ἔλθει νά φᾶνε μαζί σήμερα χρονιάρα μέρα. Ήταν γιορτή.

Τρέχει δ Γιώργης στόν μπάρμπα του καί τοῦ λέει:

- Μπάρμπα, εἶπε δ πατέρας μου νά ρθεῖς, σήμερα χρονιάρα μέρα, νά φάμε μαζί. Νά μήν είσαι μοναχός σου.

‘Ηλθε τό μεσημέρι καί ἡ ὥρα τοῦ φαγητοῦ καί ἔκατσαν γύρω ἀπ’ τό τραπέζι δλοι τοῦ σπιτιοῦ καί στήν πάνω μεριά δ μπάρμπας Τζίμης ἔχοντας δίπλα του τόν καλό του Μοσχογιώργη. Φάγανε, ἥπιανε κι’ ἀπ’ τό καλό κρασί, ἀλλάξανε εύχες καί ὁ Τζίμης μας ἔζησε μιά μέρα ἀπ’ ἐκεῖνες πού ὀνειρευότανε ἐκεῖ στό... Ἀμέρικα. Νά αὐτό είναι ἡ οἰκογενειακή θαλπωρή, πού λένε.

Σέ κάποια στιγμή δ Γιώργης πῆρε τό χέρι πού είχε τό δακτυλίδι τοῦ μπάρμπα του, κάρφωσε τά μάτια του πάνω σ’ αὐτό καί ἔπειτα ἀπό κάμποση ὥρα ἔσκυψε καί φλησε τό χέρι. Τότε δ μπάρμπας του δ Τζίμης συγκινήθηκε πολύ. Ήταν τόσο εύχαριστημένος σήμερα ἀπ’ δλο τό περιβάλλον καί μιά καί δέν τοῦ χρειαζότανε πλέον τό δακτυλίδι, ἀφοῦ τό είχε ἀγοράσει γιά νά τόν... βοηθήσει σέ κάποια παντριά - είχε γεράσει πλέον καί είχε ἀφήσει στήν πάντα αὐτό τό ὄνειρο - καί συγκινημένος δπως ἦταν, ἔβγαλε τό δακτυλίδι καί τό πέρα-

σε στό δάκτυλο τοῦ Γιώργη πού κατάπληκτος ἄκουγε τόν μπάρμπα του νά τοῦ λέει:

— Γιώργη μου, σοῦ είχα πεῖ νά πάρεις τό δακτυλίδι μετά τό θάνατό μου. "Όμως ἀφοῦ δέν μοῦ χρειάζεται πλέον καὶ σύ βλέπω τό θές πολύ πάρ' το ἀπό τώρα, μαζί μέ τήν εὐχή μου, γιά νά μέ θυμᾶσαι.

"Ο Γιώργης ἔνοιωσε τρισόλβιος. "Έκλεισε τή χούφτα του μή τοῦ φύγει τό δακτυλίδι μιά καὶ τοῦ ῥχόταν λίγο μεγάλο στόν παράμεσο τοῦ ἀριστεροῦ του χεριοῦ καί... ἀπογειώθηκε.

....

Πέρασαν μερικές ἡμέρες, ἤλθε τό Σάββατο καὶ ὁ πατέρας τοῦ Γιώργη ἔστειλε τόν γυιό του στό χασαπλιό νά ἀγοράσει λίγο χρέας, γιά τήν αὐριανή Κυριακή. Θά ἔτρωγε καὶ ὁ θείος Τζίμ μαζί τους.

"Ο Γιώργης φορώντας, μέ καμάρι, τό δακτυλίδι στόν μέσο, γιατί τοῦ ἤταν λίγο μεγάλο στόν παράμεσο, πῆγε στό χασαπλιό.

"Ο χασάπης σηκώθηκε καὶ ἀφοῦ καλωσόρισε τόν Γιώργη τόν ρώτησε τί θέλει.

— Λίγο χρέας, εἶπε ὁ Γιώργης δείχνοντας μέ τό ἀριστερό του χέρι, πού είχε τό δακτυλίδι, τό σφάγιο.

— Ἀπό ποῦ θές; ρώτησε ὁ χασάπης.

— Ἀπ' ἐδῶ! καὶ ξανάδειξε ὁ Γιώργης τό μέρος.

"Ο χασάπης πῆρε τή μαχαίρα, τήν πέρασε τρεῖς - τέσσερεις φορές ἀπ' τό μασάτι καὶ ἐτοιμάσθηκε νά κόψει τό κομμάτι πού τοῦ είχε δείξει ὁ Γιώργης.

— "Οχι! "Οχι! ἀπ' ἐδῶ. Νά! ἀπό κεῖ! τόν ἔκοφε ὁ Γιώργης.

"Ο χασάπης ἐτοιμάστηκε, πῆρε φόρα καὶ πρίν κατεβάσει τήν μαχαίρα τόν ξανασταμάτα δι Γιώργης.

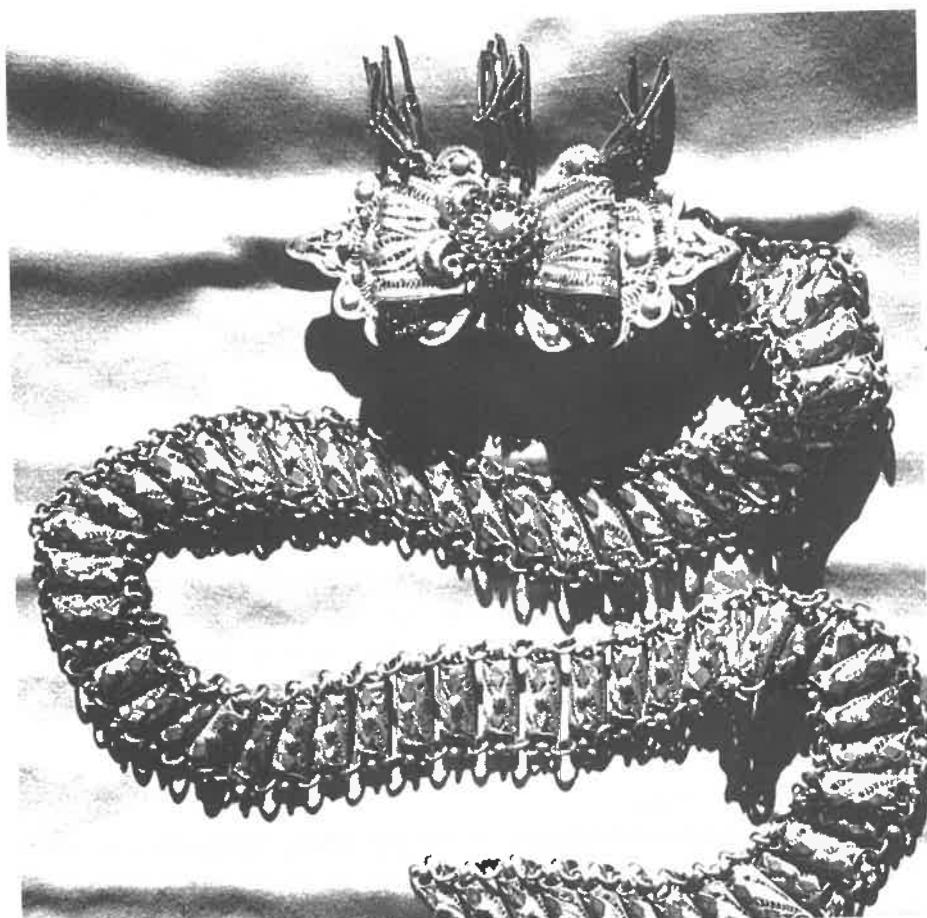
— "Οχι, νά ἀπό κεῖ! δείχνοντας μέ τόν μέσο πούχε τό δακτυλίδι ἀλλο σημεῖο ἀπ' τό σφάγιο. Ἄλλα μόλις ὁ χασάπης ἤταν ἐτοιμος νά ἐκτελέσει τήν καινούργια ἐπιθυμία τοῦ Γιώργη, αὐτός γιά μιά ἀκόμα φορά τόν ξανασταμάτησε.

Τότε ὁ χασάπης ἀπόρησε. Δέν εἶπε τίποτα, ἀλλά σέ κάποια στιγμή εἶδε τό δακτυλίδι, πού παρ' δλίγο νά τοῦ τό βάλει στό μάτι δι Γιώργης.

— "Α! Μέ γειά καὶ τό δακτυλίδι, Γιώργη!

Κι' δ Μοσχογιώργης:

— Εύχαριστῶ κι' ἀπ' δπου θές κόψε!...

Συρμάτινη ζώνη

ΠΑΡΙΣ ΟΔ. ΚΥΡΙΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

Στίς 8 Μαΐου 2001 έφυγε ο Πάρις Όδ. Κυριακόπουλος, μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου της Α.Ε.Ε. Άργυρομεταλλευμάτων & Βαρυτίνης από τό 1965.

Γεννήθηκε στήν Άθηνα τό 1921. Μέ σπουδές στή Νομική Σχολή Άθηνών, ἀρχισε παράλληλα νά ἀσχολεῖται μέ τήν ἐπεξεργασία και τό ἐμπόριο τῶν καπνῶν από τό 1940.

Τό 1950 παντρεύτηκε τήν Καίτη Ήλιοπούλου , μέ τήν όποια ἀπέκτησε δύο παιδιά, τό Όδυσσεα και τήν Φλωρίκα.

Τό 1954 ίδρυσε μέ τόν πατέρα του τήν ἑταίρεια καπνῶν «Όδυσσεύς Κυριακόπουλος Α.Ε.» τήν όποια και διεύθυνε ἕως τό 1979, μέ δραστηριότητα στήν Καβάλα, τή Θεσσαλονίκη, τόν Πειραιᾶ και τή Βυρηττό. Η ἑταίρεια ἔξχυγαγε ἐλληνικά καπνά, κυρίως στήν Πορτογαλία, Η.Π.Α., Σοβιετική Ένωση και Ίταλία.

Τό 1977 ίδρυσε στό Ναύπλιο τήν ΠΑΜΟΝΑ Α.Ε., ἑταίρεια τυποποίησης και ἔξαγωγῆς ἐσπεριδοειδῶν και σταφυλιῶν, τής όποιας ἦταν Πρόεδρος.

Στή μακρόχρονη σταδιοδρομία του διατέλεσε μεταξύ ἀλλων, Πρόεδρος τής Κεντρικῆς Ένώσεως Έπιμελητηρίων Έλλάδος, Πρόεδρος τού Συνδέσμου Μεταλλευτικῶν Έπιχειρήσεων, Πρόεδρος τού Συνδέσμου Άνωνύμων Έταιρειῶν και Ε.Π.Ε., Άντιπρόεδρος τού Πανελλήνιου Συνδέσμου Έξαγωγέων, Άντιπρόεδρος τής Εύρωπαϊκῆς Ένωσης Έπιμελητηρίων. Σημαντικός ἦταν ὁ ρόλος του στήν σύσφιγξη τῶν οἰκονομικῶν σχέσεων τής Έλλάδος μέ τή Ρωσία και τίς Βαλκανικές χώρες.

“Άνθρωπος ὀνοικτόκαρδος, κεφατος και εύθυς, υπῆρξε πολύ ἀγαπητός. Οι φύλοι του και ἡ οἰκογένειά του θά τόν θυμοῦνται ίδιαίτερα γιά τήν εὐγένεια, τήν καλοσύνη και τήν ἀγάπη πού ἔφερνε πρός τήν ζωή και τό συνάνθρωπό του.

Ἐμεῖς δέ ίδιαίτερα ἡ Διοίκηση τής Έταιρείας Φωκικῶν Μελετῶν και τά μέλη της θά θυμόμαστε τή φωτεινή αὐτή φυσιογνωμία, τόν ἀνθρωπο πού πέρασε και ἀσχολήθηκε ἀθύρωβα μέ τά πολιτιστικά θέματα τής περιοχῆς και ἀπλόχερα βοήθησε τήν ἑταίρεια μας νά ζή-

σει καί νά παρουσιάσει ἀξιόλογη δραστηριότητα μέσα στό χῶρο τῶν γραμμάτων καί τῆς παράδοσης.

Συμπαραστεκόμαστε στό βαρύ πένθος τῶν παιδιῶν του καί τῆς συζύγου του κ. Καίτης Κυριακοπούλου, ή όποια ἔχει ἀνακηρυχθεῖ εὐεργέτιδα τῆς ἑταιρείας μας γιά τήν μεγάλη προσφορά της.

"Ἄς εἰναι αἰωνία ἡ μνήμη του. Έμεῖς πάντα θά τόν θυμόμαστε.

ΚΡΙΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΥ

ΤΟ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙ ΤΟΥ ΠΡΟΦΗΤΗ ΗΛΙΑ ΠΑΡΝΑΣΣΙΔΑΣ
To ū Γεωργ. Κουτσοκλένη

ΔΗΜΟΣ ΑΜΦΙΣΣΗΣ
 Γραφ. Δημάρχου

Άγαπητέ Γιώργο,

Σ' εύχαριστῶ θερμά γιά τό πόνημά σου «ΤΟ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙ ΤΟΥ ΠΡΟΦΗΤΗ ΗΛΙΑ ΠΑΡΝΑΣΣΙΔΑΣ» πού εύγενικά μοῦ ἔστειλες.

Ίδιαίτερα μέ έντυπωσίασε ἡ περιγραφή καί ἀνάλυση τοῦ τέμπλου τοῦ Μοναστηρίου οἱ ὅποιες σέ συνδυασμό μέ τίς θαυμάσιες φωτογραφίες πού συνοδεύουν τό κείμενο ἀσφαλῶς καί ἀποτελοῦν τήν πρώτη ἐμπεριστατωμένη μελέτη τοῦ θαυμάσιου αὐτοῦ ξυλόγλυπτου κομφοτεχνήματος.

Εὕχομαι νά είσαι πάντα καλά καί νά συνεχίσεις νά προσφέρεις στόν πολιτισμό καί τήν ιστορία τῆς περιοχῆς μας αύτά πού μέ τόν δικό σας μεθοδικό, δργανωμένο, συνεπή καί χυρίως Έλληνορθόδοξο τρόπο προσφέρεις ἐδῶ καί δεκαετίες.

'Ο Φίλος σου
 NIK. Δ. ΦΟΥΣΕΚΗΣ
 ΔΗΜΑΡΧΟΣ ΑΜΦΙΣΣΗΣ

**ΕΤΑΙΡΕΙΑ
 ΕΥΡΥΤΑΝΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ**

Άξιότιμε καί ἀγαπητέ Κύριε Πρόεδρε,

Μέ τό παρόν ἐπιθυμοῦμε νά σᾶς γνωρίσουμε ὅτι ἐλάβαμε προσφάτως τό ἐκδοθέν βιβλίο σας «ΤΟ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙ ΤΟΥ ΠΡΟΦΗΤΗ

Άρ. Πρωτ. 82

ΗΛΙΑ ΠΑΡΝΑΣΣΙΔΑΣ» 2001, καί παρακαλοῦμε νά δεχθείτε τίς θερμές εύχαριστίες τῶν μελῶν τοῦ Δ.Σ. τῆς ‘Εταιρείας μας καί ἐμοῦ προσωπικῶς, ἀλλά καί τά εἰλικρινή μας συγχαρητήρια γιά τὴν πολύτιμη αὐτή συμβολή σας στήν προβολή τῆς Ιστορικῆς Μονῆς τοῦ Προφ. Ἡλία, πού τόσα προσέφερε στήν Έθνεγερσία τοῦ 1821 καί στήν Όρθδοξη Παράδοση τῆς Κεντρικῆς Στερ. Ἐλλάδας.

‘Η πλούσια εἰκονογράφηση, ἡ λεπτομερειακή περιγραφή, ἡ ὁρθή διατύπωση καί τό γλαφυρό γλωσσικό ὄφος, τό καθιστοῦν εύανάγνωστο, ἡ παράθεση δέ τοῦ πίνακα «Πηγῶν καί Βοηθημάτων» δισφαλῶς θά συντελέσει σέ εὐρύτερη ἀναζήτηση καί ἔρευνα.

Θέλουμε ἐπίσης νά σᾶς εὐχαριστήσουμε θερμά γιατί μᾶς ἔχετε περιλάβει στόν πίνακα ἀποδεκτῶν τῶν ἑκδόσεων τῆς τόσον δραστηρίας «ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΦΩΚΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ», τῆς ὁποίας ἐπαξίως ἡγεῖσθε, οἱ δέ «ΣΕΛΙΔΕΣ» τῆς μελετῶνται ἐπισταμένως καί κατέχουν περίοπτη θέση στή βιβλιοθήκη μας.

Μέ ἔξαίρετη τιμή καί βαθειά ἐκτίμηση

‘Ο Πρόεδρος τοῦ Δ.Σ.

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Π. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

Ἐπίτ. Γεν. Ἐπιθ/τῆς Μ.Ε.

* * *

Πρόσφατα ἔκυκλοφόρησε, μέ τόν ἀνωτέρω τίτλο, τό περισπούδαστο πνευματικό πόνημα τοῦ ἐκλεκτοῦ συμπατριώτη μας Γιώργου Ν. Κουτσοκλένη. Μέ ἔντονη προσοχή καί ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον μελέτησα τήν ἀξιόλογη αὐτή μελέτη, στήν ὅποια ὁ συγγραφέας ἔκθετει τήν παλαιά καί νεώτερη ιστορία τῆς Ἱερῆς Μονῆς τοῦ Προφήτη Ἡλία Παρνασσίδας, στό χώρο τῆς ὅποιας διεδραματίσθηκαν ἀποφασιστικά γιά τό Ἐθνος μας γεγονότα.

Μέ ἐπιμέλεια, τάξη καί εὐπρέπεια συγκέντρωσε ἀπό πολλές πηγές ἀρκετά ιστορικά στοιχεῖα καί συμπεριέλαβε τά δεδομένα ἐκεῖνα, πού εἶναι ἀπαραίτητα στόν ἀναγνώστη τοῦ βιβλίου γιά τήν ξενάγησή του στούς χώρους τῆς Μονῆς. Ἐκτός τοῦ βιβλίου, δ Γιώργος Κουτσοκλένης, γράφει ἀρθρα καί ιστορικοῦ χυρίως περιεχομένου, τά δημοσιεύονται σέ ἐφημερίδες καί περιοδικά. Ἐγραφε γιά ὅλα σχεδόν τά μοναστήρια τῆς Φωκίδας, τόν Κοσμᾶ τόν Αἰτωλό, τό Ἀγιο Ὅρος, τό δημοτικό τραγούδι, τίς προλήψεις καί τίς δυσιδαιμονίες

Γ. Ν. ΚΟΥΤΣΟΚΛΕΝΗ
ΠΡΟΕΔΡΟΥ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΦΑΚΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ

Το μοναστήρι
τογ γηροφητή
Ηλά
Παρνασσιάς

τοῦ Νομοῦ Φωκίδας, τό γλωσσικό ἀποθησαύρισμα τῆς Ἀμφισσας. Ὁ συγγραφέας εἶναι ἐπίσης Πρόεδρος τῆς Ἐταιρείας Φωκικῶν Μελετῶν καὶ ἐκδότης τοῦ ἀξιόλογου περιοδικοῦ «Σελίδες απ' τη Φωκίδα». Γιά τήν ἔκδοση ἀυτή, ὁ συμπατριώτης μας, ἐκλεκτός Λαιογράφος καὶ συγγραφέας Ζάχος Ξηροτύρης, γράφει τά ἑξῆς: «...Τό περιοδικό πού ἔκδιδει, εἶναι βιβλίο μνήμης, νοσταλγίας, πληροφόρησης

καὶ διδαχῆς γιά δλους μας καὶ ἴδιαίτερα γιά τούς νέους, νά γνωρίζουμε τίς ρίζες μας καὶ τήν ταυτότητα τῆς φυλῆς μας, πού μεταγγίζεται ἐπί τόσους αἰώνες, ἀπό γενιά σέ γενιά αὐτούσια».

Τά κείμενά του, συνθέτουν ἔνα ὄδοιπορικό τῆς λαϊκῆς ζωῆς καὶ τῆς λαϊκῆς ψυχῆς, πρόκειται γιά ἀποθησαυρίσματα τοῦ λαϊκοῦ μας πολιτισμοῦ.

Ἄξιζει ἔπαινος στό φίλο συγγραφέα καὶ λαογράφῳ Γιώργῳ Κουτσοκλένη γιά τήν πρώτης τάξεως ἔκδοση τοῦ ιστορικοῦ τοῦ Μοναστηριοῦ καὶ γιά τό λόγο ὅτι σήμερα παρά ποτέ ἀλλοτε ἡ Ἐκκλησία μας καὶ ἡ Ὁρθοδοξία μας γενικότερα δοκιμάζονται πολύ.

Εἶναι ἔνα βιβλίο πού καλύπτει, πιστεύω, ἔνα σημαντικό κενό γιά τήν προβολή τῆς 'Ι.Μ. Προφήτη Ἡλία Φωκίδας.

ΑΛΕΚΟΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

'Ο κ. Γ. Κουτσοκλένης δέν είναι ὁ ἔκδότης τοῦ περιοδικοῦ «ΣΕΛΙΔΕΣ ΑΠ' ΤΗ ΦΩΚΙΔΑ», ἀλλα μόνο Πρόεδρος τῆς Συνταχτικῆς του Ἐπιτροπῆς.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ

Κύριε Διευθυντά,

Στό προηγούμενο τεῦχος τοῦ περιοδικοῦ σας δημοσιεύσατε τό αφήγημα τοῦ Γιάννη Ἡλιόπουλου μέ τόν τίτλο: «Μεσούσης τῆς ἑορτῆς». Στή σελίδα 14, δ συγγραφέας τοῦ κειμένου ἔχει δύο ἀνακρίβειες, σύμφωνα μέ δ.τι λέει ἡ ὁρθόδοξη Ἐκκλησία. Ὁ κ. Ἡλιόπουλος ἀναφέρεται στήν εἰκόνα, πού παριστάνει τήν κοίμηση τῆς Θεοτόκου. Στήν Ἀγια αὐτή εἰκόνα, δ εἰκονιζόμενος Χριστός κρατάει, σέ μικρογραφία, κατά τόν κ. Ἡλιόπουλο, σπαργανωμένο τόν ἀναστημένο Λάζαρο, τό φίλο Του. Ἡ ἐκκλησία μας πρεσβεύει πώς τό φασκιωμένο αὐτό βρέφος εἶναι ἡ ψυχὴ τῆς Παναγίας, τῆς Μητέρας Του, καὶ τό ἐπιβεβαιώνει σέ τροπάρια καὶ κανόνες, πού φάλλονται τήν κυριώνυμη μέρα τῆς ἑορτῆς τῆς κοίμησης τῆς Θεοτόκο. Ὑπενθυμίζω μερικά. Ἀναφέρεται στό 2ο καὶ 3ο τροπάριο, ἰδιόμελο τῆς Λιτῆς τοῦ Ἐσπερινοῦ. «Σήμερον γάρ τήν ὀλόφωτον ψυχῆν αὐτῆς εἰς τάς ὀχρόντους παλάμας τοῦ ἐξ αὐτῆς σαρκωθέντος, ἀνευ σπορᾶς παρατίθσιν». Λέγεται, ἐπίσης, στό 2ο τροπάριο, τῆς θ' ὀδῆς, τοῦ 1ου κανόνα. «Ἐξίσταντο Ἅγγέλων αἱ δυνάμεις ἐν τῇ Σιών σκοπούμεναι, τόν οἰκείον Δεσπότην γυναικείον ψυχῆν χειριζόμενον». Γίνεται λόγος ὀκόμα, στό 3ο στιχηρό τῶν αἰνῶν. «Δεξαμένου τε ἀκηράτοις παλάμαις τοῦ Υἱοῦ Σου, τήν ἀμίαντον ψυχήν σου, Παρθενομήτωρ θεονύμφευτε».

Στό δεύτερο σημεῖο δ κ. Ἡλιόπουλος γράφει δτι αὐτός πού εἶναι γονατιστός μέ κοιμένους καὶ αἰωρούμενους τούς καρπούς τῶν χεριῶν του, ἐμπρός στήν ξαπλωμένη στήν κλίνη τοῦ θανάτου Παναγία, εἶναι δ Ἄδης ἢ δ Χάρος, πού παραμονεύει ν' ἀρπαξει τήν ἄγια ψυχὴ της, δταν ἐγκαταλείψει τό σῶμα της. Κι αὐτό εἶναι ἀναληθές. Ἡ Ἐκκλησία λέει δτι αὐτός πού εἶναι ἐμπρός στήν Παναγία μέ κοιμένα τά χέρια, εἶναι ἀνθρωπός. Κι ἡταν ἀνθρωπός, πού ἔχθροί τῆς Ἐκκλησίας ἔδωσαν ἐντολή σ' αὐτόν ν' ἀνατρέψει τό σκήνωμα τῆς Παναγίας, πού πηγαίνοντας νά πράξει τοῦτο, Ἅγγελος τοῦ ἔκοψε τά χέρια, τά δποῖα ἐπανακολλήθηκαν, σέ ἐκδήλωση μεταμέλειας τοῦ δράστη, δ δποῖος φανέρωσε καὶ ποιός τόν ἔβαλε νά διαπράξει αὐτό.

Καί σ' αὐτό ή Ἐκκλησία μας ἀναφέρει σχετικά, στό 3ο τροπάριο, στή γ' ὠδὴ, στόν 1ο κανόνα. «Ὕπεφθασε χερσὶ ταῖς ὑβριστικαῖς τοῦ αὐθάδους τομήν ἡ δίκη ἐπάξασα, τοῦ Θεοῦ φυλάξαντος τό σέβας τῇ ἔμφύχῳ κιβωτῷ».

Άλλα καί σ' ἄλλα λόγια, καί στά Συναξάρια τῆς 15ης Αυγούστου, συγκεκριμένοποιεῖται ὅτι αὐτός ἦταν ἄνθρωπος κι ὅχι ὁ θάνατος ἢ ὁ Ἀδης ἢ ὁ Χάρος.

Αὕτη τήν ἀντίκρουση, κ. διευθυντά, τήν ἔγραφα ἀπό ἀγάπη χριστιανική, γιά νά μή γίνεται παραπληροφόρηση σέ θέματα τῆς πίστης μας.

Μέ έκτιμηση
Γιάννης Ά. Σαντάρμης

ΝΕΑ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

1. Ὁπως καὶ στήν ἀρχῇ εἶπαμε τό Λ.Μ.Φ. ἀνέστειλε τίς δραστηριότητές του.

Οἱ λόγοι τῆς ἀναστολῆς του εἰναι ὅτι τό κτίριο στό δποιο, μέχρι σήμερα ἀπ' τό 1977, στεγαζόταν ἔγινε ἐντελῶς ἀκατάλληλο.

‘Ο κ. Δήμαρχος Ἀμφίσσης βλέποντας τήν ἀνάγκη μεταστεγάσεως τοῦ Λ.Μ.Φ. καὶ θέλοντας νά ἐνισχυθεῖ ἡ προσπάθεια τῆς Ε.Φ.Μ. γιά τήν συνολική κατοικραφή τῆς κοινωνικῆς, λαογραφικῆς, ἡθογραφικῆς καὶ πολιτιστικῆς ἴστορίας τῆς Ἀμφίσσης καὶ νά διαφυλαχθεῖ αὐτή, γιά νά ἀποτελέσει παρακαταθήκη τοῦ πολιτισμοῦ, στίς μελλοντικές γενιές εἰς τό διηγεκές, εἰσηγήθει εἰς τό Δ.Σ. καὶ κεῖνο ὅμοφωνα ἥλθε ἀρωγός τῶν προσπαθειῶν τῆς Ἐταιρείας μας καὶ στά μέσα τοῦ 1998 δημοπράτησε τή μελέτη μετατροπῆς τοῦ παληοῦ Νοσοκομείου Ἀμφίσσης σέ Λαογραφικό Μουσείο. Στίς ἀρχές τοῦ 2001 παρέλαβε ἀπ' τούς μελετητές τήν πλήρη ἀρχιτεκτονική, στατική, ἡλεκτρομηχανολογική καὶ Μουσειολογική μελέτη, ὅπως καὶ τά τεύχη δημοπρατήσεως.

Ἡ μελέτη αὐτή ἔπερασε τά 45.000.000 Δρχ. Τό δλο ἔργο ἔχει προταθεῖ γιά ἔνταξη στό Γ' Κοινοτικό πλαίσιο Στήριξης καὶ εἰναι πλέον ὑπόθεση ὅλων ὅσων ἐμπλέκονται στό δλο θέμα γιά τήν τελική ἔνταξη. Μέ τήν τελική ἔνταξη τοῦ ἔργου μπορεῖ νά γίνει ἀμέσως ἡ δημοπράτησή του, ἀφοῦ τό ἔργο αὐτό εἰναι ἀπολύτως ὕριμο.

Σημειώνεται ὅτι εἰναι ἀπ' τά λίγα ὕριμα ἔργα τῆς Περιφερείας Στ. Ἐλλάδος στόν τομέα τοῦ Πολιτισμοῦ καὶ τό μόνο Λαογρ. Μουσείο τῆς Περιφερείας πού προτείνεται γιά χρηματοδότηση.

Παρακαλεῖται ὁ κ. Υπουργός τοῦ Πολιτισμοῦ, ἀλλά καὶ ὁ κάθε ἔνας πού μπορεῖ νά προσφέρει τίς καλές του ὑπηρεσίες νά βοηθήσει τήν προσπάθεια τοῦ Δήμου Ἀμφίσσης καὶ τῆς Ἐταιρείας Φωκικῶν Μελετῶν.

2. Ἡ Ἐταιρεία μας συμμετεῖχε εἰς τόν ἑορτασμόν τῆς μάχης τῆς Ἀμπλιανῆς, στή θέση «ΠΛΑΚΑ» κοντά στό 51ο χλμ., τόν δποιο ὄργάνωσαν ὁ Δῆμος Ἀμφίσσης καὶ ἡ Π.Π.Ο. Ν. ΦΩΚΙΔΟΣ «ΟΙ ΑΜΦΙΚΤΥΟΝΙΕΣ».

Συμμετεῖχε εἰς τόν έορτασμόν τῆς Ίτέας στίς 5 και 6 Αύγουστου και στίς πολιτιστικές έκδηλώσεις τῆς ΟΣΕΛ στούς Πενταγιούς (13-8-2001) και σ' αὐτές τοῦ Γαλαξειδίου στίς 18-8-2001.

3. Γιά οίκονομική ένίσχυση τῆς 'Εταιρείας μας προσέφεραν τά παρακάτω ποσά οι φίλοι μας τούς δποίους και ἀπ' ἐδῶ εύχαριστοῦμε θερμά:

– ΔΕΛΦΟΙ - ΔΙΣΤΟΜΟΝ ΑΜΕ	Δρχ.	250.000
– Ήλ. Δ. Δημητρᾶς, Ι. Σούτου 53, Αθήνα	»	10.000
– Γεωργ. Μποβιάτσης, Άργυροκάστρου 12, Αθήνα	»	5.000
– Άνωνυμος	»	5.000
– Λουκᾶς Κουτρούμπας, Θαρύπου 9, Αθήνα	»	5.000
– Άνωνυμος	»	10.000
– Βενετία Κλειβανιώτου, Ν. Ήράκλειον	»	10.000
– Δρόσος Κραβαρτόγιαννος, εἰς μνήμην Ήλία Δελμούζου	»	10.000
– Γεωργ. Κουτσοκλένης, εἰς μνήμην Ήλία Δελμούζου	»	5.000

Απαγορεύεται ή μερική ή όλη άναπαραγωγή τῶν κειμένων, ή
άναδημοσίευση, ή άποθήκευση σέ όποιοδήποτε σύστημα ήλεκτρονικό,
μηχανικό, φωτοαντιγραφικό καί δέ μεταβιθάζεται σέ καμιά μορφή καί
μέ κανένα τρόπο κείμενο, χωρίς προηγούμενη έγγραφη άδεια τοῦ
συγγραφέα ή τοῦ περιοδικοῦ.

ISSN 1105-6215